

ΑΓΙΟΣ ΣΤΥΡΙΑΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΡΙΜΥΘΟΥΤΝΤΟΣ

ΕΤΟΣ Γ΄ | ΙΟΥΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015 | ΤΕΥΧΟΣ Γ΄

ΑΓΙΟΣ ΣΤΥΡΙΑΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΙΣ

ΤΕΥΧΟΣ Γ'

ΕΤΟΣ Γ'

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2015

Έκδότης - Ίδιοκτήτης:

Τερά Μητρόπολις Τριμυθούντος

Τ.Θ. 11001, 2550 Ίδάλιον

Τηλ.: 00357-22527000

Fax: 00357-22526363

E-mail: info@imtrimythountos.org.cy

www.imtrimythountos.org.cy

Ύπευθυνος Σύνταξης - Έπιμελητής:

Άνδρέας Ζαχαρίου

Φιλολογική Έπιμέλεια:

Συντακτική Όμάδα του Περιοδικού

ISSN: 2301-2536

Έκτύπωση:

Γραφικές Τέχνες «ΜΕΛΙΣΣΑ»

Τηλ.: 0030 23970 23313

E-mail: melissa@melissaprint.com

Τὰ ἀνυπόγραφα κείμενα προέρχονται ἀπὸ τὴ
Συντακτικὴ Όμάδα τοῦ Περιοδικοῦ.

Οἱ συνεργάτες καὶ ἀρθρογράφοι ἔχουν τὴν ἀπό-
λυτη εὐθύνη τῶν ἀπόψεων καὶ θέσεων ποὺ ἐκ-
φράζουν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	1
ΠΑΤΕΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Αθ. Γλάρου, <i>Τὸ μυστήριο τῆς θ. οἰκο- νομίας καὶ ἡ περὶ Θεοτόκου διδασκαλία τοῦ ἁγίου Πέτρου Ἐπισκόπου Ἄργους....</i>	2
Άγ. Χατζηιωάννου, <i>Ἡ “Περὶ τῶν ἀπίο- ντων εἰς Ἱεροσόλυμα” Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης καὶ τὸ ζήτημα τῶν ιερῶν ἀποδημιῶν στοὺς Ἁγίους Τόπους.</i>	7
Π. Κωνσταντίνου, <i>Ἡ λατινικὴ κακοδο- ξία τοῦ filioque</i>	12
ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΑ Πρωτ. Β. Γεωργοπούλου, <i>Οἱ Γκουροὺ καὶ ὁ Χριστός.....</i>	16
ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ Β. Τζέρπου, <i>Οἱ μνημονευόμενες στὰ Εὐαγγέλια πόλεις τῆς Γαλιλαίας τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ</i>	20
ΠΟΙΚΙΛΙΑ Όλ. Μητσιάδου, <i>Ἀλέξανδρος Παπα- διαμάντης. Ὁ “ἅγιος” τῶν ἐλληνικῶν γραμματῶν.....</i>	30
ΕΠΙΚΑΙΡΑ Μ. Παπαϊωάννου, <i>Παγίδες στὸ Διαδί- κτυο</i>	34

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

*Ὁ ἀρρήτω σύμπαντα, δημιουργήσας σοφία, καὶ καιροὺς ὁ θέμενος,
ἐν τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ, δώρησαι, τῷ φιλοχρίστῳ λαῷ σου νίκας·
ἔτους δέ, τὰς τε εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους, εὐλογήσῃς κατευθύνων,
ἡμῶν τὰ ἔργα πρὸς θεῖόν σου θέλημα.*

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ Θ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΡΓΟΥΣ¹

Ἀθανασίου Γλάρου

Ἐπίκουρου Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς

Ἡ Μαρία συλλαμβάνει ὑπερφυσικῶς, ἄνευ σπέρματος, μένουσα Ἐπιρὶν καὶ μετὰ τὸν τόκον Παρθένης. Ἡ διαφορὰ αὐτῆ σέ σχέση με τοὺς προπάτορες της προβάλλεται ἐναργῶς ἀπὸ τὸν Πέτρο, ὁ ὁποῖος σημειώνει: «*Οὕτως Ἄννα τῶν γεννητόρων ἀπάντων, ἄτερ ὑπέρκειται τῆς ἰδίας Παιδός· καθ' ὃ καὶ τὸ γεννηθὲν ἐξ αὐτῆς τῶν γεννηθέντων, πάρεξ τοῦ ἀσπόρου ταύτης γεννήματος, κἂν ἐπὶ μεγάλας ἐκλείσεις ὡς Προφῆται καὶ Πατριάρχαι θαυμάζονται*»². Ἄν δὲν ὑπῆρχε αὐτῆ ἢ διαφορὰ, τότε θὰ ὀδηγούμαστε σὲ μία λύτρωση ἐξαναγκαστή, προὑάρχουσα τοῦ Σταυροῦ, βασιζόμενη ἀποκλειστικῶς στὸ μέσο τῆς Χάριτος, καὶ ὄχι στὴν ἐλεύθερη καὶ ἀγία ὑποταγή, ἢ ὁποία ἐπιτρέπει στὸν Λόγο νὰ ἔλθει στὸ «κατοικητήριό» του³. Ἡ Χάρις δὲν βιάζει, οὔτε ἐξαναγκάζει, ἀλλὰ τελειώνει τὴ φύση⁴.

Ὁ Πέτρος, ἀκολουθεῖ τὴν παράδοση τῶν ἐγκωμιαστικῶν πατερικῶν λόγων εἰς τὸν Εὐαγγελισμό, καὶ παραθέτει τὸν προβληματισμὸ τοῦ ἀγγέλου γιὰ τὸν τρόπο ἀναγγελίας τῆς χαρμόσυνης εἰδησης. Ὁ Γαβριὴλ γνωρίζει ὅτι τὸ γεγονὸς τῆς συλλήψεως τῆς Θεοτόκου εἶναι ὑπέρτερο τῶν θαυμαστῶν γεγονότων τῆς συλλήψεως τῶν δικαίων τῆς Π.Δ. καὶ γνωρίζει ὡς κοινὸ τους σημεῖο ὅτι καὶ ἡ Μαρία «*μετὰ πάσης κτίσεως ὑπόκειται τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ*»⁵. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἡ πί-

1. Ἀναδημοσιεύεται, με ἄδεια τοῦ συγγραφέα, ἀπὸ τὴν *ΕΕΘΣΠΑ*, τόμ. ΜΔ' (2009), σσ. 343-354.

2. *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Ἄνναν*, σ. 124¹⁴⁵⁻¹⁴⁸.

3. Π. ΕΥΔΟΚΙΜΩΦ, ὁ.π.

4. Ὁ.π.

5. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 138⁷³⁻⁷⁴.

στη τῆς Παναγίας δοκιμάζεται λόγω τοῦ ἀκατάληπτου μυστηρίου τῆς ἀσπόρου συλλήψεως⁶. Ἡ ἴδια γνωρίζει ὅτι οἱ θαυματουργικῆς τεκνοποιήσεις τῶν προπατόρων της δὲν στεροῦνται σαρκικῆς πείρας, ἀφοῦ ὑπῆρξαν φυσικῆς συλλήψεις. Ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ χαιρετισμὸς ποὺ τῆς ἀπευθύνεται εἶναι λόγος ὑπερβατικὸς καὶ τὸ νόημά του ὑπερνητό. Γι' αὐτὸ καὶ διαλογίζεται συγκρίνοντας τὶς προηγούμενες ἀναγγελίες: «εὐαγγέλια μὲν γὰρ καὶ ἄλλαι παιδοποιίας ἐδέξαντο, ἀλλὰ ἀνδράσι συνώκουν, μεθ' ὧν καὶ τὰ προμηνυόμενα πληρῶσαι οὐκ εἶχον πρότερον ἀπιστεῖν· ἐγὼ δὲ οὔτε ἀνδρα γινώσκω, ἀλλ' οὔτε γνώσεσθαί ποτε προτεθύμηναι»⁷.

Ἄν θὰ θέλαμε νὰ ἀποδώσουμε συστηματικῶς τὴν περὶ Θείας Οἰκονομίας διδασκαλία τοῦ Πέτρου, θὰ ἀρκοῦσε ἢ κατὰ σειράν ἀνάγνωση τῶν τριῶν λόγων του, *Εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Ἄννης*, *Εἰς τὰ Εἰσόδια* καὶ *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου*.

Στὸν πρῶτο κατὰ σειράν λόγο, ἡ θαυματουργικὴ λύση τῆς στειρώσεως τῆς Ἄννης ἀποτελεῖ γιὰ τὸν Πέτρο προαναγγελία τῆς πνευματικῆς Ἀνοιξέως. Ὁ ἐπίσκοπος Ἄργους ἐκλαμβάνει τὸ θαῦμα ὡς προετοιμασία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως. Ἀντὶ τῆς Ἄννης, σύνολη ἡ ἀνθρωπότητα ἀναφωνεῖ εὐχαριστίες πρὸς τὸν Θεό: «*Εὐχαριστῶ σοι, δέσποτα, λέγουσα, στείραν οὔσαν καὶ ἄγονον πρὸς τεκνογονίαν διήγειρας*»⁸. Ἡ θεραπεία τῆς σαρκικῆς στειρότητας τῆς Ἄννης καταργεῖ τὴν πνευματικὴ ἀγονία τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Ὁ λόγος βρίθκει ἀφηγηματικῶν εἰκόνων καὶ προτυπώσεων ἀπὸ τὴν Π.Δ. μὲ χριστολογικὴ τυπολογία καὶ μεσσιανικὸ συμβολισμό. Στῆ συγκεκριμένη ὁμιλία ἡ ἐκδήλωση τῆς χαρᾶς ποὺ προκαλεῖ στὸν ἐγκωμιστὴ τὸ ἄγγελμα τῆς συλλήψεως εἶναι καταιγιστικὴ.

Στὴν ὁμιλία τοῦ *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου* ἡ χαρὰ εἶναι ἀκό-

6. Α. ΣΠΟΥΡΛΑΚΟΥ, *Ἡ Παναγία Θεοτόκος τύπος χριστιανικῆς ἀγιότητος*, Ἀθήναι 1990, σ. 512.

7. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 140¹²⁴⁻¹²⁷. Πρβλ. Α. ΣΠΟΥΡΛΑΚΟΥ, ὁ.π., σ. 513.

8. *Εἰς τὴν Σύλληψιν τῆς Ἁγίας Ἄννης, ὅτε συνέλαβε τὴν Ἁγίαν Θεοτόκον*, σ. 30¹⁶²⁻¹⁶⁴.

μη έντονότερη. Καλεῖται ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη⁹. Χαρακτηρίζεται λαμπρῆ καὶ πλήρης¹⁰. Ἐνῶ στὸν λόγο *Εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Ἄννης*, ἡ χαρὰ παραλληλίζεται μὲ ἐκείνην ποὺ προκαλεῖ ἡ γέννηση ἐνὸς νέου μέλους στὴ στενὴ οἰκογένεια. Στὴν *Εἰς τὰ Εἰσόδια* ὁμιλία του οἱ περιγραφὲς παραπέμπουν σὲ εἰκόνες καὶ συναισθήματα ποὺ ἀπαντοῦν σὲ γαμήλια τελετῆ, ὅπου ἡ συμμετοχὴ στὴ χαρὰ εἶναι κοινοτική. Ἡ εὐδοκία τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου δὲν ἀφορᾷ ἓνα λαό, ἀλλὰ συνιστᾷ πρόξενο οἰκουμενικῆς χαρᾶς¹¹. Ὁ ἄνθρωπος χαίρεται, καθὼς πλησιάζει στὴν πλήρη ἔνωση μὲ τὸν Θεό, προσεγγίζοντας χρονικῶς τὸ μυστήριό τῆς Ἐνανθρωπήσεως.

Στὸν λόγο *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν* ἡ χαρὰ ἀποκτᾷ νέο ποιοτικὸ χαρακτηριστικό, αὐτὸ τῆς αἰωνιότητος. Δὲν εἶναι πρόσκαιρη. Δὲν ἔχει προσωρινὴ δύναμη καὶ ἐξασθενίζουσα ἐνέργεια¹², ὅπως ὅλες οἱ χαρὲς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἡ πηγὴ τῆς εἶναι αἰώνια καὶ ὑπερκόσμια. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰσέρχεται στὴν ἱστορία μέσῳ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ὁ Πέτρος ἀκολουθεῖ τὴν πατερικὴ ἀντίληψη ποὺ προσδίδει στὸ «Χαῖρε» τοῦ Ἀρχαγγέλου μεσσιανικὸ περιεχόμενο¹³, ἀφοῦ ὁ Ἀρχάγγ-

9. *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 164²⁶⁰.

10. Ὁ.π., σ. 152³.

11. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, «Τὸ πρόσωπο καὶ ὁ ρόλος τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ Θεοτόκου στὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ Λόγου κατὰ τὸν Ἅγιο Ἐπιφάνιο Κύπρου», στὸ *Ἀνάλεκτα (Περὶ τοῦ ὄντως ὄντος καὶ τῶν ὄντων)*, τόμ. Α', ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 51-74, ἐδῶ: σ. 54.

12. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 138⁹⁴⁻⁹⁶: «Χαῖρε τῶν ἀνθρώπων ἡ σκεδάσασα τῆς κατηφείας τὴν θύελλαν καὶ χαρμύσυνα τούτοις καὶ λαμπρὰ τῆς ἀφθαρσίας ἐξυφάνασα περιβόλαια».

13. Πρβλ. ἐνδεικτικῶς, ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ἐγκώμιον εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Παναγίας Θεοτόκου καὶ ἀει παρθένου τῆς Μαρίας*, PG 10, 1156A-1160D (νόθο), ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, PG 60, 755-760, ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου*, PG 96, 648BC-661A. Βλ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΡΙΓΚΙΠΑΚΗ, ὁ.π., σελ. 278, ὅπου καὶ περαιτέρω βιβλιογραφία γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ ἰδίᾳ, Α. MULLER, *Marias Stellung*, σ. 447, ὅπου ἐπισημαίνεται ἡ εὐστοχία αὐτῆ παρατήρηση.

γελος με τό «ὁ Κύριος μετά σου» καταδεικνύει τόν «αὐτουργό»¹⁴ τῆς χαρᾶς. Μὲ τὴν Ἐνανθρώπιση ὁ ἐκπεσὼν ἄνθρωπος ἀνεβαίνει στὸν θρόνο του, θεώνεται κατὰ χάριν, ἀνακτᾷ τὸ ἀρχαῖο του κάλλος.

Γιὰ τὸν Πέτρο, ἀνθρωπότητα καὶ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἕννοιες ταυτόσημες. Γι' αὐτό, τὸ μυστήριον τῆς ἐνώσεως ἀνθρώπινης καὶ θείας φύσεως στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων καθιστᾷ δυνατὴ τὴν ἔνωση τοῦ κάθε ἀνθρώπου με τὸν ἕνα Θεό. Ὁ λόγος αὐτὸς ἔχει πιδὸ πλούσια χριστολογικὴ διδασκαλία.

Ἡ ἔκτασις τοῦ ἐσωτερικοῦ διαλόγου ποὺ ἀναπτύσσει ὁ Γαβριήλ, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξαγγελία τοῦ χαρμόσυνου γεγονότος, καὶ ἡ Μαρία, πρὶν ἀπὸ τὸ «ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου»¹⁵, εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογη μετὰ τὰ λεγόμενά τους. Οἱ λογισμοὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου εἶναι πιδὸ περιορισμένοι σὲ σχέση μετὰ τοὺς ἐκφωνηθέντες πρὸς τὴ Μαρία λόγους του, καὶ οἱ ῥήσεις τῆς Παρθένου εἶναι πολὺ λακωνικὲς σὲ σχέση μετὰ τὴς ἐσωτερικῆς σκέψεως καὶ τοὺς δισταγμοὺς τῆς.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ὑποδηλώνει τὸν τρόπο τῆς προσωπικῆς ἐγκόλπωσης τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνανθρωπήσεως ἐκ μέρους τῆς Θεοτόκου ποὺ ὀφείλει νὰ μιμηθεῖ κάθε χριστιανός. Κριτήριον σωτηρίας εἶναι ἡ ὑπέρβασις τῆς λογικῆς μέσῳ τῆς πίστεως, ἡ κατανίκησις τῶν δισταγμῶν μέσῳ τῆς ἐμπιστοσύνης στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ κατάλυσις τοῦ «μεσότοιχου τοῦ φραγμοῦ»¹⁶ μέσῳ τῆς κοινωνίας τῆς ἀγάπης¹⁷. Ἡ «ἐφευρετικὴ τῶν κακῶν κεφαλὴ»¹⁸ τοῦ Πονηροῦ, ἀρχίζει νὰ συντρίβεται. Ὁ Εὐαγγελισμὸς καὶ ἡ ἀποδοχὴ του ἀπὸ τὴ Μαρία εἶναι τὸ θανατηφόρον πλῆγμα στὸν Πονηρό. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ποὺ σ' αὐτὸν τὸν τελευταῖο λόγο του ὁ Πέτρος ἐπιστρατεύει ποιμαντικὰς νοουθεσίας πρὸς τοὺς χριστιανοὺς γιὰ τὴν ἄσκησις τοῦ πνευματικοῦ τους ἀγώνα. Μὲ

14. ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΡΗΤΗΣ, *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου*, PG 97, 893C.

15. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 140¹⁴⁰⁻¹⁴¹. Βλ. Ακ. 1, 38.

16. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 142¹⁵⁴.

17. Ὁ.π., σ. 142¹⁵⁴⁻¹⁵⁵.

18. Ὁ.π., σ. 142¹⁶⁷⁻¹⁶⁸.

τὴν Ἐνανθρώπηση ὁ Θεὸς διανύει ὅλη τὴν ἀπόσταση καὶ γίνεται ἓνα μὲ τὸ πλάσμα του. Πρέπει, λοιπόν, τὸ ποιμνιο νὰ δείξει ἀνάλογη μὲ τῆς Παναγίας πίστη, ἐμπιστοσύνη καὶ ἀγάπη στὸν Θεὸ καὶ νὰ βιώσει τὴν αὐθεντικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία παρομοιάζεται μὲ τὸν πρὸ τῆς πόλεως, δηλαδὴ τῆς Ἀναστάσεως, λιμένα¹⁹.

Παρόλο ποὺ ἡ ὁμιλία τοῦ Πέτρου ἀναφέρεται στὸν Εὐαγγελισμό, ὁ λόγος του εἶναι ἀναστάσιμος. Ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία εἶναι τὸ προστάδιο τῆς Ἀναστάσεως «τῶν ἀγιασμένων σωμάτων». Ὁ ἄνθρωπος εἰσερχόμενος στὴν Ἐκκλησία, γεύεται τὶς ἀπαρχὲς τῆς αἰώνιας μακαριότητος καὶ προσοικειώνεται τὸ μυστήριον τῆς μετοχῆς στὴν οὐράνια βασιλεία. Ἡ πίστη, ἡ ἐμπιστοσύνη, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συγγνώμη πρὸς τὸν συνάνθρωπο ὁδηγοῦν στὸν προσωπικὸ Εὐαγγελισμό, στὸν ἀγιασμό τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς κοινωνία ἀγίων πορεύεται κατὰ τὸν Πέτρο πρὸς τὴν Ἄνω Ἱερουσαλήμ, τὴν πόλη τοῦ Ἁγίου Πάσχα²⁰.

19. Ὁ.π., σ. 144²⁰⁹⁻²¹⁰: «Οὗτος ὁ λιμὴν πρὸ τῆς πόλεως ἐστίν, ἡγοῦν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως».

20. Ὁ.π., σ. 146²³³⁻²³⁵.

Η “ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΙΟΝΤΩΝ ΕΙΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ” ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΑΠΟΔΗΜΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ

Άγγελικῆς Χατζηιωάννου
M.Th., Ὑποψ. Διδ. Ε.Κ.Π.Α.

Ἐνάμεσα στίς σημαντικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης εἶναι καί αὐτή ὑπὸ τὸν τίτλο «Περὶ τῶν ἀπιόντων εἰς Ἱεροσόλυμα». Ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ γράφτηκε ὡς ἀπάντησις σὲ κάποιον μοναχό, πιθανῶς ἠγούμενον, μιᾶς μονῆς τῆς Καππαδοκίας, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν καταγράφεται. Στὸ μοναστήρι ποὺ διέμενε αὐτὸς ὁ ἠγούμενος εἶχε τεθεῖ μεταξύ τῶν μοναχῶν τὸ ἐρώτημα, ἐὰν τὸ προσκύνημα στοὺς Ἁγίους Τόπους ἦταν ἢ δὲν ἦταν ἀπόδειξις εὐσεβείας¹. Ὁ ἠγούμενος ρώτησε τὸν ἁγ. Γρηγόριο Νύσσης ποῖα ἦταν ἡ δική του ἄποψη ἐπὶ τοῦ θέματος, καὶ ὁ ἅγιος τοῦ ἀπήντησε ἀποστέλλοντάς του μία σύντομη Ἐπιστολή.

Ὁ ἁγ. Γρηγόριος ἀπευθυνόμενος στοὺς «ἅπαξ ἀνατεθεικότας ἑαυτοὺς τῇ ὑψηλῇ πολιτείᾳ»², δηλαδὴ στοὺς μοναχοὺς, ἀναφέρεται στὸ γεγονὸς πὼς πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγκατέλειπαν τὴ μονὴ τῆς μετανοίας τοὺς προκειμένους νὰ πραγματοποιήσουν ἱερὰ ἀποδημία στοὺς Ἁγίους Τόπους. Ὁ ἁγ. Γρηγόριος θεωρεῖ πὼς κάτι τέτοιο δὲν εἶναι ἀναγκαῖο, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς οὐδέποτε ἀπαρίθμησε στίς προϋποθέσεις γιὰ τὴν εἴσοδο στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ τὸ προσκύνημα στοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ σημειώνει: «ὄπου τὸν μακαρισμὸν διαγγέλει, τὴν τοιαύτην σπουδὴν

1. ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Ἐνα ταξίδι στὰ Ἱεροσόλυμα*, (Εἰσαγωγή-Μετάφραση-Σχόλια, Ἀρχιμ. Παγκρατίου Μπρούσαλη), Κατερίνη 1989, ἔκδ. Τέριος, σ. 10.

2. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ τῶν ἀπιόντων εἰς Ἱεροσόλυμα*, PG 46, 1009.

οὐ περιέβαλεν»³. Μάλιστα τονίζει ὅτι ἐπειδὴ τὸ ταξίδι μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς διαρκοῦσε ἄρκετὸ χρονικὸ διάστημα, ἐπειδὴ οἱ συνθῆκες διαμονῆς δὲν ἦταν κατάλληλες γιὰ μοναχοὺς καὶ ἐπειδὴ, συνήθως, οἱ μοναχοὶ ἀντιμετώπιζαν πολλοὺς πειρασμοὺς κατὰ τὴ διάρκειά του μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρασύρονται ἐπιδεικνύοντας συμπεριφορά, ἢ ὁποία ἀποτελοῦσε ἐκτροπὴ ἀπὸ τὸν ὀρθὸ μοναχικὸ βίῳ⁴, δὲν ἦταν ἀπαραίτητη γιὰ αὐτοὺς ἡ πραγματοποίησή του. Ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὑπογραμμίζει πὼς τὸ ταξίδι στοὺς Ἁγίους Τόπους δὲν εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ νὰ λάβει ὁ μοναχὸς περισσότερη χάρις ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ σημειώνει πὼς ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μπορεῖ νὰ ἔλθει στὸν μοναχὸ ὁπουδήποτε καὶ ἂν αὐτὸς βρῆσκειται. Ὁ ἅγιος τονίζει ὅτι δὲν βρῆσκειται περισσότερη χάρις στοὺς Ἁγίους Τόπους ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου καὶ πὼς ἂν πράγματι συνέβαινε κάτι τέτοιο «καὶ ἦν πλέων ἡ χάρις ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις τόποις, οὐκ ἂν ἐπεχωρίαζε τοῖς ἐκεῖ ζῶσι ἢ ἀμαρτία»⁵. Ὁ ἅγ. Γρηγόριος ἀναφέρει ὅτι ὁ ἴδιος πραγματοποίησε ταξίδι στοὺς Ἁγίους Τόπους γιὰ νὰ μετάσχει σὲ συζητήσεις γιὰ τὴ ρύθμιση διοικητικῶν ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, στὴ δική του περίπτωση ὁμως οἱ συνθῆκες γιὰ τὴν πραγματοποίησή αὐτοῦ τοῦ ταξιδιοῦ ἦταν πνευματικῶς κατάλληλες⁶. Καταλήγοντας, ὁ ἅγ. Γρηγόριος θεωρεῖ τὴν ἱερὰ ἀποδημία στοὺς Ἁγίους Τόπους, ὡς μὴ ἀναγκαῖα καὶ συμβουλεύει: «*Συμβούλευσον οὖν ἀγαπητέ, τοῖς ἀδελφοῖς ἐκδημεῖν ἀπὸ τοῦ σώματος πρὸς Κύριον, καὶ μὴ ἀπὸ Καππαδοκίας εἰς Παλαιστίνην*»⁷.

Αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ πολλοὺς πολεμίους τῆς συνήθειας τῶν χριστιανῶν νὰ πραγματοποιοῦν ἱερὲς ἀποδημίες στοὺς Ἁγίους Τόπους προκειμένου νὰ θεμελιώσουν πατερικὰ τὴ στάση τους. Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος ἀναφέρει «...εἰσὶ καὶ τινες νέοι αἵρετικοὶ ἐν τῇ Δύσει ἀναφύοντες, ἀντιφερόμενοι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ κατ' αὐτῆς τῆς εὐσεβείας, καὶ προσκυνήσεως τῶν Ἁγίων τοῦ Σω-

3. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ τῶν ἀπίόντων εἰς Ἱεροσόλυμα*, PG 46, 1009.

4. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ τῶν ἀπίόντων εἰς Ἱεροσόλυμα*, PG 46, 1012.

5. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ τῶν ἀπίόντων εἰς Ἱεροσόλυμα*, PG 46, 1012.

6. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ τῶν ἀπίόντων εἰς Ἱεροσόλυμα*, PG 46, 1015.

7. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ τῶν ἀπίόντων εἰς Ἱεροσόλυμα*, PG 46, 1015.

τῆρος τόπων, οἵτινες πρὸς σύστασιν τῆς κακοδοξίας αὐτῶν φέρουσιν εἰς τὸ μέσον καὶ λόγον τινά, ὡς αὐτοὶ λέγουσι τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης κατὰ τῆς τοιαύτης προσκυνήσεως»⁸. Ὁ Καλβῖνος θεωροῦσε πῶς τὸ ταξίδι στοὺς Ἁγίους Τόπους δὲν εἶχε καμία ὠφέλεια γιὰ τὸν πιστό, ἐνῶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς χρησιμοποίησε τὴν ἐπιστολὴ τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης γιὰ νὰ στραφεῖ κατὰ τῆς συνήθειας τῶν Ἑλλήνων νὰ πραγματοποιοῦν προσκύνημα στοὺς Ἁγίους Τόπους.

Ὡστόσο, πολλοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τονίζουν τὴ σπουδαιότητα τοῦ προσκυνήματος στοὺς Ἁγίους Τόπους. Ὁ ἁγ. Ἱερώνυμος ἀναφέρει ὅτι: «προσκυνῆσαι ὅπου ἔστησαν οἱ πόδες Κυρίου μέρος τῆς πίστεώς ἐστι»⁹, ἐνῶ ὁ ἁγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς σημειώνει: «Αὐτὸ μὲν οὖν τὸ τίμιον ξύλον ὡς ἀληθῶς καὶ σεβάσμιον, ἐν ᾧ ἑαυτὸν εἰς θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν Χριστὸς προσενήνοχεν, ὡς ἁγιασθὲν τῇ ἀφῆ τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος εἰκότως προσκυνητέον, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ἱερά αὐτοῦ σκηνώματα, ἅτινά εἰσιν ἢ φάτνη, τὸ σπήλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σωτήριος, ὁ ζωοποιὸς τάφος, ἢ Σιών τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἀκρόπολις, καὶ τὰ ὅμοια»¹⁰. Ὁ ἁγ. Γρηγόριος πατριάρχης Ἀντιοχείας συμπληρώνει: «Βλέπω τὸν τόπον τῆς Ἀναστάσεως, προσκυνῶ τὴν ἀνάστασιν· οὐ πολυπραγμονῶ τὴν ἀνάστασιν. Προσκυνῶ τὸν τόπον τοῦ θαύματος, εἰ καὶ μὴ καταλαμβάνω τὸν τρόπον τοῦ πράγματος»¹¹. Ὁ ἁγ. Θεόδωρος ὁ Στουδίτης σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων Θωμᾶ (969-978) ἀναφέρει: «Ἐπειτα ὡς πρὸς αὐτῆς ἐπιτραπεῖς ἄπειμι ἐν τοῖς σεβαστοῖς τόποις· προσπτύσσομαι τὸ θεῖον ἔδαφος, οὗ τὰ θεῖα ἵχνη βέβηκε· τὸ ζωοποιὸν μνήμα, ἐφ' ᾧ τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατετέθη· τὸν χῶρον τοῦ ἁγίου Κρανίου, ἐν ᾧ ἐσταύρωται ὁ Κύριος τῆς δόξης· ὁρῶ τὴν ἁγίαν Βηθλεεμ

8. ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Ἱστορία καὶ περιγραφή τῆς ἁγίας γῆς καὶ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ*, Ἐνετίησι 1728, σ. 107.

9. ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Ἱστορία καὶ περιγραφή τῆς ἁγίας γῆς καὶ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ*, Ἐνετίησι 1728, σ. 124.

10. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, δ', ια', PG 94, 1129-1132.

11. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, *Εἰς τὰς μυροφόρους, καὶ εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπ' Ἀριμαθαίας, καὶ εἰς τὴν τριήμερον ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, PG 88, 1861.

ὡς τὴν Ἐδέμ· προσκυνῶ τὴν θείαν φάτνην ὑπὲρ τὴν στάμνον τὴν χρυσῆν, ἐν ἧ ἡ οὐ μάννα, ἀλλ' ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος τέθειται. Καὶ μὴν βλέπω τὸ ἅγιον ὄρος, οὗ ἡ θειοτάτη μεταμόρφωσις· τὸ τῶν ἐλαιῶν ὄρος, ἀφ' οὗ ἀνέπτυη πρὸς οὐρανούς ὁ τῶν ὄλων Κύριος· τὴν ἁγίαν Γεθσημανῆ, ἐφ' ἧς ὁ τάφος τῆς πανσεβάστου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου... Ὡς πὼς καὶ ἀπ' αὐτῆς μόνης ἐπιμνήσεως ἀγιασμοῦ ἐστὶ μετάληψις!»¹². Εἶναι ἰδιαιτέρως σημαντικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Ζ' Οἰκουμένηκῆς Συνόδου (787) ἐντάσσουν στὴ θεολογία τῆς τιμῆς τῶν ἁγίων καὶ τὴν τιμὴ καὶ τὸν σεβασμὸ τῶν θεοβαδίστων τόπων καὶ ἀναφέρουν: «Οὕτως καὶ ἡμεῖς οἱ πιστοὶ ἅπαντες, ὡς μὲν ράβδον Χριστοῦ τὸν σταυρὸν προσκυνοῦμεν, ὡς δὲ θρόνον καὶ κοίτην αὐτοῦ τὸ πανάγιον μνήμα, ὡς δὲ οἶκον τὴν φάτνην καὶ τὴν Βηθλεέμ, καὶ τὰ λοιπὰ ἅγια αὐτοῦ σκηνώματα... ὡς δὲ πόλιν αὐτοῦ σεβόμεθα τὴν Σιών, ὡς δὲ χώραν αὐτοῦ τὴν Ναζαρέτ ἀσπαζόμεθα, καὶ ὡς θεῖον αὐτοῦ λουτρὸν τὸν Ἰορδάνην περιπτυσσόμεθα. Τῇ γὰρ πολλῇ καὶ ἀφάτῳ πρὸς αὐτὸν στοργῇ ἔνθα ἐπέβη, ἢ κεκάθηκεν, ἢ ἐπέφανεν, ἢ ἤψατο, ἢ ὄλωσ ἐπεσκίασε, σεβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν ὡς τόπον Θεοῦ· οὐ τὸν τόπον, οὐδὲ τὸν οἶκον, οὐδὲ τὴν χώραν, ἢ τὴν πόλιν, ἢ τοὺς λίθους τιμῶντες· ἀλλὰ τὸν ἐν αὐτοῖς ἀναστραφέντα καὶ ἐπιφανέντα καὶ γνωρισθέντα σαρκὶ καὶ ἡμᾶς τῆς πλάνης ἐλευθερώσαντα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν»¹³.

Βεβαίως, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ ὅτι ὁ Θεὸς βρίσκεται παντοῦ καὶ χορηγεῖ σὲ κάθε τόπο τὴ χάρι Του στοὺς πιστοὺς Του, καὶ φυσικὰ ὅτι κανένας ἄνθρωπος δὲν ζημιώνεται στὴν πνευματικὴ του πορεία, οὔτε ἀποκλείεται ἀπὸ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἂν δὲν προσκυνήσει ποτὲ τὸν Πανάγιο Τάφο καὶ τὰ ἄλλα Προσκυνήματα. Κανεὶς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ παραθεωρεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ Πανάγια Προσκυνήματα δέχονται πλούσια τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ μόνο καὶ μόνο διότι σὲ αὐτὰ ἐπεφάνη, ἔδρασε, σταυρώθηκε καὶ ἀνέστη ὁ σαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λό-

12. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ, Ἐπιστολῆ: Τῶ τὰ πάντα ἀγιωτάτῳ Πατρὶ Πατέρων φωστήρα φωστήρων κυρίῳ μου, δεσπότη πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων, Θεόδωρος ἐλάχιστος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου, PG 99, 1160-1161.

13. MANSI J. D., *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, τ. 13, Graz 1960², σ. 45.

γος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσκνηματικὴ μετάβαση σ' αὐτὰ ἀποτελεῖ προσκύνηση πὸν ἀπευθύνεται οὐσιαστικὰ στὸν ἴδιο τὸν Σωτῆρα Χριστὸ καὶ ὄχι στὰ ἀντικείμενα ἢ τὰ μέρη αὐτὰ καθ' αὐτά, ὅπως βεβαιώνει ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, τῆς ὁποίας ἡ ἀπόφαση εἶναι θεόπνευστη καὶ ἀπαραχάρακτη διατύπωση τῆς πίστεως.

Μὲ βάση τὰ παραπάνω διαπιστώνουμε πὸς ὁ ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση οὔτε μὲ ἄλλους Πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε μὲ τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ στὸ ζήτημα τῆς ὠφελείας τῶν ἱερῶν ἀποδημιῶν στοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἀπλῶς προσπαθεῖ νὰ διαχωρίσει τὴν τυπικὴ καὶ χωρὶς πνευματικὲς προϋποθέσεις προσκύνηση τῶν Ἁγίων Τόπων, νὰ ἐπισημάνει τὶς πνευματικὲς παγίδες, στὶς ὁποῖες γνώριζε πὸς εἶχαν ὑποπέσει διάφοροι μοναχοὶ πὸν ταξίδευαν πρὸς τὴν Παλαιστίνη, νὰ τοὺς προστατεύσει ἀπὸ διαφόρων εἰδῶν λογισμοὺς περὶ ἐγκαταλείψεως τοῦ πνευματικοῦ τους ἀγώνα στὴ μονὴ τῆς μετανοίας τους καὶ τὴν ἀναχώρηση γιὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ νὰ καθορίσει ποιὲς θὰ πρέπει νὰ εἶναι οἱ προϋποθέσεις γιὰ ἓνα ὠφέλιμο προσκύνημα γιὰ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι «ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται»¹⁴.

14. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ, Πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή, στὸ, Β. ΜΟΥΣΤΑΚΗ, Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες, ἔκδ. Ἀλ. & Ε. Παπαδημητρίου, Β' ἔκδοσις, ἄ.ἔ.ἔ., σ. 256.

Η ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΚΑΚΟΔΟΞΙΑ ΤΟΥ FILIOQUE

Παναγιώτου Κωνσταντίνου
Θεολόγου

Ἡ διδασκαλία περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ (Filioque), ἀφορᾷ σὲ μία κακοδοξία τῶν Ρ/Καθολικῶν, καὶ βρίσκεται σὲ παντελῆ ἀντίθεση μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἡ λανθασμένη αὐτὴ προσθήκη στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ἐκ μέρους τῶν Δυτικῶν ἔχει ὡς συνέπεια τὴν εἰσαγωγὴν δύο ἀρχῶν στὴ θεότητα μετὰ τὴν συνεπακόλουθον ὑποβάθμιση τοῦ προσώπου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Οἱ Ρ/Καθολικοὶ βασίστηκαν γιὰ αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν στὸν ἱερὸν Αὐγουστίνον. Στὸ ἔργον τοῦ *De Trinitate*, ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος, δημιουργεῖ τὶς προϋποθέσεις τῆς αἵρεσης μετὰ τὶς περιφημῆς τριάδες του, ποὺ στηρίζονται στὶς ψυχικὰς λειτουργίας καὶ στὶς ὁποῖες τελικὰ συνδετικὸς κρίκος τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ εἶναι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὡς ἀγαπητικὸς ἢ βουλευτικὸς τους σύνδεσμος. Πιὸ συγκεκριμένα, ὁ Αὐγουστίνος διακρίνοντας ψυχολογικῶς τὸν νοῦ σὲ μνήμη, λόγο καὶ ἀγάπη, πλάθει ἓνα σχῆμα σχέσεων, μετὰ τὸ ὅποιο ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν Τριάδα. Στὴ θέσιν τῆς μνήμης ὡς ἀρχῆς τῆς υπάρξεως τοποθετεῖ τὸν Θεὸν Πατέρα, στὴ θέσιν τοῦ Λόγου ὡς γνώσεως, μετὰ τὴν ὁποῖαν κατανοεῖ ὁ νοῦς τὸν ἑαυτό του, τοποθετεῖ τὸν Υἱὸν καὶ στὴ θέσιν τῆς ἀγάπης ὡς συνδέσμου τοποθετεῖ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Μετὰ τὸν τρόπο ὅμως αὐτὸν εἰσάγονται οἱ κτιστὲς ψυχολογικὰς ἐμπειρίας τοῦ ἀνθρώπου στὸν αἴδιο Θεόν. Ἔχουμε δηλαδὴ τὴν ἔννοιαν τῆς προτεραιότητος τοῦ λόγου (Υἱοῦ) ἀπέναντι τῆς ἀγάπης (Ἅγιο Πνεῦμα), ἀφοῦ καὶ μετὰ τὴν κτιστὴν ἐμπειρίαν πρῶτα κανεὶς γνωρίζει καὶ μετὰ ἀγαπᾷ. Ἔτσι τὸ Filioque στηρίζεται στὸ γεγονός ὅτι ἡ γνώσις προηγεῖται τῆς ἀγάπης. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἂν ἀφαιρεθεῖ ἡ αἰρετικὴ προσθήκη θὰ δημιουργηθεῖ μέγαλον πρόβλημα στὸν δυτικὸν ἄνθρωπον, γιὰ τὸν χάνονται οἱ ἀνθρώ-

πολογικές προσβάσεις για κατανόηση του Θεού¹. Ωστόσο πρέπει να λεχθεί ότι ο Αύγουστίνος -όπως άλλωστε και οι άλλοι Πατέρες- άπλως χρησιμοποιεί κάποιες εικόνες, όμολογώντας πώς τὸ τριαδικὸ δόγμα τελικὰ ἀντιμετωπίζεται ὡς ἓνα βαθὺ μυστήριο. Πέρα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ σημειώνει κατὰ ρητὸ τρόπο πὼς μόνο ὁ Πατέρας εἶναι ἡ ἀρχὴ ὁλόκληρης τῆς θεότητας: «*totius divinitatis, vel si melius dicitur, deitatis principium pater est*»².

Σημειώνεται πὼς ἡ διδασκαλία γιὰ τὸ Filioque ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Δύση ἤδη ἀπὸ τὸν 6^ο αἰῶνα. Ἡ προέλευση τῆς συγκεκριμένης διδασκαλίας περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» συνδέεται μὲ τὶς βησιγοτθικὲς ρίζες τῆς φραγκικῆς θεολογίας. Τὸν Ἀρειανισμό εἶχαν δεχθεῖ οἱ Βησιγότθοι, οἱ ὁποῖοι κατέφυγαν στὴν Ἰσπανία. Τὸν δέχθηκαν ὅμως καὶ τὰ ἄλλα γερμανικὰ φύλα, πού ἐν τέλει ἀπορροφήθηκαν στὸ Φραγκικὸ κράτος³. Στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἰσπανίας προέκυψε ἡ ἀνάγκη νὰ ἀποκρουστοῦν οἱ Ἀρειανοὶ κατὰ τὸν 6^ο αἰῶνα, ὅποτε τὸ δόγμα τοῦ Filioque γιὰ πρώτη ἴσως φορὰ πλάστηκε μὲ συγκεκριμένη μορφή, ἀφοῦ αὐτὸ ἔδινε καὶ στὸν Υἱὸ τὰ πρωτεῖα, καὶ ἀπεδείκνυε στοὺς Ἀρειανούς τὸ σφάλμα τῆς αἵρεσῆς τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ τοπικὴ σύνοδος τοῦ Τολέδου τὸ 589 δέχτηκε πὼς ἡ διδασκαλία τοῦ Filioque συμπληρώνει τὸ Σύμβολο Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπὸ τὴν Ἰσπανία ἡ αἵρεση αὐτὴ μεταφέρθηκε στὴ Γαλλία, ἀφοῦ στὸ κράτος αὐτὸ ἀφομοιώθηκαν ὅλα τὰ Γερμανικὰ ἀρειανικὰ φύλα, τὰ ὁποῖα εἶχαν τὴ δική τους ἰδιάζουσα θεολογία. Ἔτσι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 8^{ου} καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 9^{ου} αἰῶνα, μὲ τὴ Σύνοδο τοῦ Ἰαχεν, ὁ Μ. Κάρολος ἐπέβαλε τὴ συγκεκριμένη διδασκαλία στοὺς Φράγκους, πι-

1. Βλ. Δ. ΤΣΕΛΕΓΓΙΔΗ, *Δυτικὴ θεολογία καὶ πνευματικότητα*, Θεσσαλονίκη, χ.χ., σ. 25.

2. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ, *De Trinitate*, 4, 20, 29, PL 42, 908. (παρατίθεται στοῦ, Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Β'*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 130). Ἐπίσης βλ. Μ. ΦΩΤΙΟΥ, *Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 352B, ὅπου ὁ ἅγιος ὑπερασπίζεται τὸν Αύγουστίνου, θεωρώντας τὶς ἀπόψεις τῶν συγχρόνων του δυτικῶν ὡς παραχαράξεις τῆς πραγματικῆς διδασκαλίας του.

3. Βλ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Β'*, Ἀθῆναι 2002, σ. 96.

έζοντας τους πάπες Άδριανό Α΄ και Λέοντα Γ΄ να την αποδεχθούν. Ο Λέων Γ΄ την απεδοκίμασε και ανάρτησε στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Πέτρου δύο ἀργυρῆς πλάκες μετὸ Σῦμβολο τῆς πίστεως χωρὶς τὴν προσθήκη τοῦ Filioque, ἐνῶ καταδίκασε κάθε προσθήκη ἢ ἀλλοίωση τοῦ παραδεδομένου Συμβόλου. Ἡ ἀντίδραση αὐτὴ δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ γιὰ πολὺ, διότι ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Καρλομάγνου ἡ ἐπίδραση τῆς Φραγκικῆς θεολογίας ἦταν πλέον ἐμφανῆς, ἐνῶ παράλληλα ὑπῆρχε καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς πολιτικῆς συμμαχίας μετὸς Φράγκους⁴.

Τελικὰ τὸ δόγμα τοῦ Filioque υἰοθετήθηκε καὶ ἐπίσημα ἀπὸ τὴ Ρώμη: ὁ πάπας Σέργιος Δ΄ (1009) στὴν ἐνθρονιστήρια ἐπιστολὴ του παρέθεσε τὸ Σῦμβολο τῆς πίστεως σὲ ἐλεύθερη ἀπόδοση μαζὶ μετὴν προσθήκη. Μετὰ ὁ πάπας Βενέδικτος Η΄ τὸ 1014, ὕστερα ἀπὸ ἀπαίτηση τοῦ θείου του, αὐτοκράτορα Ἑρρίκου τοῦ Β΄, τὸ προσέθεσε στὸ Σῦμβολο τῆς Πίστεως. Τότε ὁ Κωνσταντινουπόλεως Σέργιος Β΄ (999-1019) διέγραψε τὸ ὄνομα τοῦ πάπα ἀπὸ τὰ δίπτυχα καὶ ἔτσι ἔπαυσε ἡ κοινωμία μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.⁵

Πάντως πρὶν τὸ ὀριστικὸ Σχίσμα τοῦ 1054, ὁ πατριάρχης Φώτιος τὸν 9^ο αἰώνα, καὶ προτοῦ ἡ Ρώμη ἐπικυρώσῃ ἐπίσημα τὸ δόγμα τοῦ Filioque, ἔγραψε κατὰ τῆς αἴρεσης αὐτῆς. Στὴ μνημειώδη «*Ἐγκύκλιον Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικούς θρόνους*» ἐπισημαίνει μετὲ θεολογικὰ ἐπιχειρήματα ὅτι τὸ Filioque διασαλεύει τὴ μοναρχία τῆς Ἁγίας Τριάδας, καθιερώνει δύο ἀρχές, τὸ σύνθετο τῆς Τριάδας, καὶ κατὰ συνέπεια τὴν ὑπόθεση πὼς καὶ τὸ ἴδιο τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ μπορούσε νὰ ἔχει παρόμοιες ἐκπορεύσεις, ὅποτε κανεὶς καταλήγει σὲ ἄπειρες ὑποστάσεις⁶. Τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα, ὅμως μετὲ περισσότερο θεολογικὸ βάθος, ἀναπτύσσει καὶ στὸ ἔργο του «*Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*». Ἐκεῖ ἐπισημαίνει ἐπίσης κατηγορηματικὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ θεμελιωθεῖ ἀπὸ καμία

4. ΙΩ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 511.

5. Στὸ ἴδιο, σ. 548.

6. ΙΩ. ΚΑΡΜΙΡΗ, *Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τ. Α΄*, Ἀθῆναι 1960, σσ. 321-330.

Σύνοδο⁷.

Αργότερα, τὸ 1054, ἔγινε καὶ τὸ ὀριστικὸ σχίσμα, ἐπὶ τοῦ οἰκου-
μενικοῦ Μιχαὴλ Κηρουλάριου καὶ τοῦ πάπα Λέοντος Θ'. Ἐτσι, τὸ ζή-
τημα τοῦ Filioque ἀπετέλεσε μία ἀπὸ τὶς οὐσιαστικὲς παραμέτρους
ποὺ ὀδήγησαν σὲ τερματισμὸ τῶν σχέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς
καὶ Δύσης⁸. Ἐπομένως ἡ Ρώμη παραχάραξε τὴ διδασκαλία γιὰ τὸ Τρι-
αδικὸ δόγμα, προβαίνοντας σὲ μία προσθήκη, τὴν ὁποία ἀπαγορεύουν
κατηγορηματικὰ ὅλες οἱ μετέπειτα Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι.⁹

7. Μ. ΦΩΤΙΟΥ, *Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 284A - 285AB: «εἰ μὲν ὁ Υἱὸς τῆς πατρικῆς ὑπὲρ λόγον ἀπλότητας οὐκ ἐξίσταται, τὸ δὲ Πνεῦμα εἰς διπλοῦν αἴτιον ἀναφέρεται καὶ ἐκ διπλῆς προβολῆς ὑφίσταται, πῶς οὐκ ἐπακολουθήσει τὸ σύνθετον;». 288B: «Ἀλλὰ γὰρ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ. Τί δήποτε προσλαμβάνον, ὅπερ οὐκ ἔσχεν ἐκπορευόμενον τοῦ Πατρὸς;».

8. ΒΛ. ΦΕΙΔΑ, *ὄπ.π.*, σσ. 164-175. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν τελικὴ τέταρτη περίοδο τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ τὸ 1965, μεταξὺ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, πάπα Παύλου ΣΤ' καὶ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἀθηναγόρα, ἔγινε ἡ ἄρση τῶν ἀναθεμάτων ποὺ εἶχαν ἐπιβληθεῖ κατὰ τὸ ὀριστικὸ Σχίσμα τοῦ 1054. ΒΛ. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *ὄπ.π.*, σ.134.

9. Στὸν 7^ο κανόνα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς: «ᾧρισεν ἡ ἁγία Σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἢ γοῦν συγγράφειν ἢ συντιθέναι, παρὰ τὴν ὀριθεῖσαν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ Νικαίᾳ συναχθέντων πόλει σὺν Ἁγίῳ Πνεύματι». Ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου αὐτῆς, ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ἐρμηνεύοντας τὰ παραπάνω προσθέτει πῶς δὲν ἐπιτρέπεται σὲ κανένα «λέξιν ἀμείψαι τῶν ἐγκειμένων ἐκεῖσε ἢ μίαν γοῦν παραβῆναι συλλαβήν». ΒΛ. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *ὄπ.π.*, σ.134. Ἄφοῦ ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀναγνώρισε ἐπίσημα τὸ σύμβολο Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως, ὅλα αὐτὰ ἰσχύουν καὶ γιὰ τοῦτο τὸ σύμβολο. ΒΛ. ΙΩ. ΚΑΡΜΙΡΗ, *Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, *ὄπ.π.*, σσ. 81' 94' 155.

ΟΙ ΓΚΟΥΡΟΥ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Πρωτ. Βασιλείου Γεωργοπούλου
Ἐπίκουρου Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰώνα ξεκίνησε καὶ συνεχίζεται μέχρι σήμερα μία συστηματικὴ καὶ μεθοδευμένη προσπάθεια γὰρ τὴ διείσδυση, παρουσία καὶ ἀποδοχὴ Ἰνδουϊστικῶν καὶ Βουδιστικῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων καὶ πρακτικῶν στὸν δυτικὸ ἄνθρωπο¹.

Μία προσπάθεια ποὺ ἐντατικοποιήθηκε τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα τόσο στὶς ΗΠΑ, ὅσο καὶ στὴν Εὐρώπη, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐξαιρεθεῖ καὶ ἡ Ἑλλάδα. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ συνεχίζεται μέχρι τὶς ἡμέρες μας. Μόνιμος στόχος τῆς εἶναι ἡ παρουσίαση τῆς Ἰνδουϊστικῆς καὶ Βουδιστικῆς θρησκευτικότητος ὡς λύσης στὰ τεράστια ὑπαρξιακὰ καὶ πνευματικὰ ἀδιέξοδα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου.

Μὲ ἀφορμὴ αὐτὸ τὸ γεγονός, πολὺ χαρακτηριστικὲς καὶ ἐξόχως ρεαλιστικὲς εἶναι οἱ ἐπισημάνσεις τοῦ ἀειμνήστου εἰδικοῦ καθηγητῆ τῆς θρησκευσιολογίας στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Λεωνίδα Φιλιππίδου.

Ἀναφέρει μὲ χαρακτηριστικὴ σαφήνεια ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς: «Ἄλλ' ἢ ἀνίδεος τούτων Δύσις, ἡ ὀνόματι καὶ οὐχὶ πράγματι χριστιανικῆ, ἡ ὅποια οὐδὲν εἶχε νὰ ζηλεύσῃ ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς Yoga, ἐνεστερνίσθη ἐν τούτοις ταύτην καὶ ἀπεμπολεῖ τὸν χριστιανικὸν θησαυρὸν τῆς, ἀντήλλαξε τ.έ. τὸ κράτιστον διὰ τοῦ χείρονος, τὸ πλήρες διὰ τοῦ ἐλλειπεστάτου, τὸ ἀβίαστον διὰ τοῦ τεχνικοῦ, τὸ ἀπόλυτον διὰ τοῦ σχετικοῦ, τὸ τέλειον διὰ τοῦ μετρίου, τὸ Θεῖον διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου»².

Ἡ ἐκπληκτικὴ ταχύτητα διάδοσης αὐτῶν τῶν ἀντιλήψεων ὀφείλεται καὶ στὸ γεγονός ὅτι υἰοθετήθηκαν καὶ ἀποτέλεσαν συγχρόνως βασικὲς διδασκαλίαι τοῦ ἀντιχριστιανικοῦ κινήματος τῆς «Νέας Ἐπο-

1. Βλ. Δ. ΔΑΚΟΥΡΑ, *Ἡ Προβολὴ τῶν Ἀσιατικῶν θρησκευμάτων εἰς τὴν Δύσιν*, 1998.

2. Βλ. Α. ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ, *Στατιστικὴ τῶν θρησκειῶν*, 1965, σ. 97

χῆς». Ἐπιπλέον, οἱ διάφορες γκουρουϊστικές κινήσεις καὶ οἱ ἀντιλήψεις τους ρίζωσαν, ἰδίως στὴν Εὐρώπη, καθὼς ἀπέναντί τους βρῆκαν ἓνα χριστιανισμὸ τραυματισμένο καὶ κατακερματισμένο ἀπὸ τὶς Ρωμαιοκαθολικὲς καὶ τὶς Προτεσταντικὲς ἀλλοιώσεις καὶ ἀγκυλώσεις του. Κάποιες κινήσεις ἐξ αὐτῶν ὑποστηρίζουν μάλιστα στὴ Δύση, ὅτι ἡ χρῆση Ἰνδουιστικῶν πρακτικῶν θὰ κάνει τοὺς ἀνθρώπους καλύτερους Χριστιανούς³.

Παρὰ πάντα ταῦτα τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ δὲν μπορούσε νὰ παρακαμφθεῖ εὐκόλα ἀπὸ τὶς ποικίλες γκουρουϊστικὲς κινήσεις. Γι' αὐτό, οἱ διάφοροι Γκουρού, οἱ ἰδρυτὲς ἀντίστοιχων γκουρουϊστικῶν κινήσεων, προτίμησαν τακτικὲς ἐλιγμοῦ καὶ ὄχι ἄμεση σύγκρουση⁴.

Πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι σ' αὐτὲς τὶς τακτικὲς συναντᾶ κάποιος ὀρισμένα κοινὰ στοιχεῖα στὶς διάφορες γκουρουϊστικὲς κινήσεις παρὰ τὶς ἐπιμέρους διαφοροποιήσεις τους⁵. Αὐτὰ εἶναι:

I) Ὁ Χριστὸς προσεγγίζεται μὲ ἰνδουϊστικὲς προϋποθέσεις καὶ θεωρεῖται ὡς ἓνας Ἀβατὰρ ἢ ἓνας διδάσκαλος τοῦ παρελθόντος.

II) Ὡς διδάσκαλος τοῦ παρελθόντος δὲν μπορεῖ σήμερα νὰ σώσει τοὺς ἀνθρώπους. Σήμερα τὸν ἀντικαθιστοῦν οἱ ζωντανοὶ διδάσκαλοι, οἱ γκουρού. Κάθε γκουρουϊστικὴ κίνηση προβάλλει καὶ διαφημίζει ὡς θεῖα αὐθεντία τὸν δικό της Γκουρού - διδάσκαλο. Κατὰ τοὺς ἰσχυρισμούς τους, ὄχι ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ ὁ Γκουρού τῆς κάθε κίνησης δείχνει τὸν σύγχρονο δρόμο τῆς λύτρωσης καὶ ἐκφράζει τὶς θεῖες ἀλήθειες προσαρμοσμένες στὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς.

III) Ἡ Ἁγία Γραφή ἀπὸ τοὺς Γκουρού χρησιμοποιεῖται γιὰ λόγους σκοπιμότητας καὶ τακτικῆς. Ὅπου χρησιμοποιεῖται διαστρεβλώνονται τὰ ἀγιογραφικὰ χωρία ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἢ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, καθὼς γίνεται ἀπόπειρα νὰ κατανοηθοῦν ἰνδουϊστικά.

IV) Ἰδιαιτέρως ἀκατανόητη καὶ ταυτοχρόνως ἀδιανόητη εἶναι γιὰ τοὺς Γκουρού, ἀπ' ὅλα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ ἐπίγειου βίου τοῦ

3. Βλ. F. W. HAACK, *Transzendente Meditation*, 1979⁴, σ. 29.

4. Πρβλ. F. W. HAACK, *Die "Bhagwan" Rajneesh Bewegung*, 1980, σσ. 78 - 80.

5. Ἀναλυτικὰ βλ. Πρωτ. Β. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Οἱ Γκουρού καὶ ὁ Χριστὸς*, 2006.

Χριστοῦ, ἡ σταυρική Του θυσία.

V) Ἡ θέση τῶν Γκουρού γενικά ἀπέναντι στὸν χριστιανισμό εἶναι ἐπικριτική καὶ ἐν πολλοῖς ἀπαξιωτική μὲ τὸν ταυτόχρονο ἰσχυρισμό, ὅτι ἡ ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ χριστιανισμοῦ δείχνει, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸν Χριστιανισμό.

VI) Στὰ πλαίσια μίας συγκρητιστικῆς προσέγγισης δὲν ἀπουσιάζει ἡ πρόσκληση σὲ χριστιανούς τοῦ δυτικοῦ κόσμου νὰ υἱοθετήσουν τὴν τεχνική τῆς Bhakti - Yoga, ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα κύρια εἶδη Γιόγκα, γνωστὴ καὶ ὡς Γιόγκα τῆς λατρείας, ἔχοντας ὡς ἵνδαλμα τὸν Ἰησοῦ. Παρενθετικά, στὴν εὐρύτερη συνάφεια τῆς ἐν λόγω προβληματικῆς πρέπει ἐν προκειμένῳ νὰ ἐπισημάνουμε καὶ τὴν περίεργη προσπάθεια Προτεσταντῶν συγγραφέων νὰ συμβιβάσουν τὴ Γιόγκα μὲ τὴ χριστιανική πίστη καὶ νὰ μιλοῦν γιὰ χριστιανική Γιόγκα⁶.

VII) Εἰδικότερα στὸν Ὁρθόδοξο χῶρο ἐκπρόσωποι τέτοιων κινήσεων, καὶ ὄχι μόνο αὐτοί, παρουσιάζουν τὴ μονολόγιστο εὐχή ὡς mantras. Ὡς μαγική, δηλαδή, φόρμα ποὺ δῆθεν ὑπάρχει στὸν χῶρο τῆς χριστιανικῆς παράδοσης στὰ πλαίσια πάντα μίας διαδικασίας διαλογισμοῦ.

Ἕνα πολὺ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα προέρχεται ἀπὸ βιβλίο ἐνὸς θαυμαστῆ καὶ εἰσηγητῆ ἰνδουϊστικῶν διδασκαλιῶν στὴν Ἑλλάδα. Μάλιστα στὸ ἐν λόγω βιβλίο γενικά καὶ στὸ ἀπόσπασμα ποὺ θὰ παραθέσουμε εἰδικά, συναντᾶ κάποιος ἐκτὸς ἀπὸ μία πρωτοφανῆ κακοποίηση καὶ διαστρέβλωση τῆς Ὁρθόδοξης νοεῶς προσευχῆς, καὶ μία τυπικὴ ἰνδουϊστικὴ θεώρηση τοῦ Χριστοῦ. Ἀναφέρεται, λοιπόν, στὸ ἐν λόγω βιβλίο: «Υπάρχουν πολλὰ μάντρα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὶς διαφορὲς ιδιότητες τῆς Θεότητας. Ὅρισμένα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων ἐνσαρκώσεων τοῦ Θεοῦ ὅπως «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με» ἢ «Χαῖρε Κρίσνα» ἢ «Σρι Ρά, Τζέι Ράμ» ἢ «Σάι Ράμ» ἢ «Ὁμ Νάμα Σιβάγια» καὶ ἄλλα. (...) Ἴσως τὸ πιὸ γνωστὸ καὶ δημοφιλὲς μάντρα νὰ εἶναι τὸ ΑΟΥΜ ἢ ΟΜ ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὸν Ἄνεκδήλωτο Θεό. (...) Τὸ ΟΜ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἓνα μὲ τὸν Θεὸ καὶ ὁ ἦχος μέσα

6. Βλ. R. HAUTH, *Hexen, Gurus, Seelenfänger*, 1994, σσ. 31 – 32.

ἀπὸ τὸν ὅποιο ἐκδηλώνει τὸν Ἐαυτό του στὸ δημιουργημένο κόσμῳ»⁷.

Στὴν περίπτωση τῶν Γκουρού γιὰ τὸ θέμα τοῦ Χριστοῦ ἔχουμε μία χαρακτηριστικὴ περίπτωση ιδεολογικῆς χειραγώγησης. Οἱ περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀντιλήψεις τῶν Γκουρού εἶναι ὄχι μόνο ἀνιστόρητες, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως ἀσυμβίβαστες καὶ ξένες μετὰ τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας.

7. Βλ. P. NATZEMY, *Ἡ Τέχνη τοῦ Διαλογισμοῦ*, 1992, σ. 286. Πρβλ. Πρωτ. Β. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Οἱ Γκουρού καὶ ὁ Χριστός*, 2006, σσ. 10-11.

ΟΙ ΜΝΗΜΟΝΕΥΟΜΕΝΕΣ ΣΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΙΛΑΙΑΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Βασιλείου Δ. Τζέρπου,
Δρ. Θεολογίας

(γ' μέρος)

Η. Χοραζίν

Ἡ Χοραζίν τοῦ Εὐαγγελίου τοποθετεῖται στήν σήμερα γνωστὴ περιοχὴ τοῦ Khirbet Kerazeh¹, ἓνα ὕψωμα βόρεια τῆς λίμνης τῆς Γεννησαρὲτ καὶ δυτικὰ τοῦ Ἰορδάνη². Ἡ μεγάλη ἔκταση τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου, ἀλλὰ καὶ τὰ σημαντικὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ὑποδηλώνουν τὴν μεγάλη σημασία τῆς ἐν λόγῳ πόλης³. Ἦδη ὅμως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Εὐσεβίου δὲν ὑφίσταται⁴. Βρισκόταν μόλις 2 μίλια βόρεια τῆς Καπερναοῦμ⁵, ἀπόσταση πὺν καλυπτόταν μέσα σὲ μόνο μία ὥρα⁶. Μολονότι δὲν ἔχουμε πολλές ἀναφορὲς τῆς πόλης στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἡ μικρὴ αὐτὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Καπερναοῦμ, κέντρο τῆς δράσης τοῦ Ἰησοῦ στὴν Γαλιλαία, ἀποτελεῖ ἔνδειξη τῆς πιθανῆς συχνῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου στὴν Χοραζίν. Ἐντούτοις, καὶ ἡ πόλη

1. D.C. PELLET, Chorazin, *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, vol. 1, Abingdon Press, σ. 562.

2. S. MERRILL, Chorazin, *A Dictionary of the Bible*, vol. I, σελ. 384. Ν. ΟΛΥΜΠΙΟΥ, μν. ἔργ., σ. 471.

3. D.C. PELLET, Chorazin, ὅπ.π.

4. ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Περὶ τῶν Τοπικῶν Ὄνομάτων*, ΒΕΠΕΣ 21, 71, 22-23 : «καὶ ἔτι νῦν ἔστι ἔρημος...».

5. Βλ. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, λῆμ. Χοραζίν, μν. ἔργ., σ. 1040. ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Περὶ τῶν Τοπικῶν Ὄνομάτων*, ΒΕΠΕΣ 24,71,23. Πρβλ. S. MERRILL, Chorazin, σελ. 384. D.C. PELLET, Chorazin, σ. 562. Ὁ Σ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ (Χοραζίν, μν. ἔργ., σ. 36) ἐκτιμᾷ τὴν ἀπόσταση στὰ 5 χλμ.

6. Α. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ, μν. ἔργ., σ. 893.

αυτή, μαζί με την Καπερναούμ και την Βηθσαϊδά, δέχτηκε τὸν ὄνειδισμό τοῦ Χριστοῦ: “οὐαί σοι Χοραζίν”⁷.

III. Μάγδαλα (ἢ Μαγαδάν)

Ἡ πόλη αὐτὴ ἀπαντᾷ στὴν Καινὴ Διαθήκη μετὰ τὸν συγκεκριμένο ὄρο μόνις μία φορά: “καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγαδάν”⁸. Ἀρκετοὶ εἶναι ἐπίσης οἱ ἐρευνητὲς ποὺ θέλουν νὰ τὴν ταυτίζουν καὶ μετὰ “τὰ μέρη Δαλμανουθά”⁹. Ὅλες τὶς ἄλλες φορὲς ἡ πόλη αὐτὴ ἀναφέρεται ὡς προσδιοριστικὸς ὄρος, δηλωτικὸς τῆς καταγωγῆς τῆς Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς¹⁰. Ἡ θέση τῆς πόλης θεωρεῖται σήμερα ὅτι βρίσκεται δυτικὰ τῆς λίμνης τῆς Γεννησαρέτ¹¹, ἐκεῖ ποὺ σήμερα βρίσκεται τὸ χωριὸ Mejdal. Στὸ συμπέρασμα αὐτὸ ἔχουν καταλήξει οἱ σύγχρονοι ἐρευνητὲς μετὰ ἀπὸ ἐξονυχιστικὴ ἐπεξεργασία τῶν πληροφοριῶν ποὺ μᾶς παραδίδει ὁ Ἰώσηπος καὶ ὁ Πλίνιος¹². Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξης προφανῶς ὀφείλεται στὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς πύργου ἢ ὄχυροῦ (= πύργος, ὄχυρό)¹³.

Οἱ πληροφορίες τῶν Εὐαγγελίων γιὰ τὴν συγκεκριμένη περιοχὴ εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Ὁ G.A. Smith παρατηρεῖ ὅτι ἡ περιοχὴ γύρω ἀπὸ τὰ Μάγδαλα, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐρύτερη περιοχὴ τῶν νοτιο-δυτικῶν παραλίων τῆς λίμνης ἀποσιωπᾶται στὶς εὐαγγελικὲς διηγήσεις καὶ ἐκτιμᾷ ὅτι δὲν ἀποτελοῦσαν στόχο τῆς ἱεραποστολικῆς δράσης τοῦ Κυρίου, γεγονός ποὺ ἴσως ὀφείλεται στὸν καθαρὰ ἑλληνικὸ χαρακτῆρα τῆς περιοχῆς¹⁴. Ὁ Ἰώσηπος ὁμοῦς ἀναφέρεται κατὰ κόρον στὴν ἐν λόγω περιοχὴ καὶ παρέχει ἰδιαίτερα σημαντικὲς πληροφορίες. Πρῶτα ἀπ’ ὅλα ὀνομαζεῖ

7. *Μθ.* 11, 20. *Λκ.* 10, 13.

8. *Μθ.* 15, 39.

9. *Μρ.* 8, 10. Βλ. Α. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ, *ὄπ.π.*

10. *Μθ.* 27, 56· 61. 28, 1. *Μρ.* 15, 40· 47. 16, 1. *Λκ.* 8, 2. 24, 10. *Ἰω.* 19, 25.

11. D.C. PELLET, Magdala, ἐν *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, vol. 3, Abingdon Press, σελ. 221. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, λήμ. Μάγδαλα, μν. ἔργ., σ. 586.

12. Σχετικὰ μετὰ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐντοπισμοῦ τῆς ἀκριβοῦς τοποθεσίας τῆς πόλης βλ. G.A. SMITH, μν. ἔργ., σ. 292-294. F.-M. ABEL, μν. ἔργ., σ. 476.

13. Πρβλ. W. EWING, Magadan, ἐν *A Dictionary of the Bible*, vol. III, σ. 202.

14. G.A. SMITH, μν. ἔργ., σ. 294.

την περιοχή με τὸ ἑλληνικὸ τῆς ὄνομα Ταριχέαι¹⁵. Ἡ πόλη αὐτὴ, βάσει τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἰωσήπου, ἦταν μεγάλο ἀλιευτικὸ κέντρο τῆς ἐποχῆς¹⁶, με πληθυσμὸ 40.000 κατοίκων καὶ ἕναν στόλο τουλάχιστον 330 ἀλιευτικῶν σκαφῶν¹⁷.

IV. Τιβεριάς

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς Εὐαγγελιστὲς ποὺ κάνουν μνεΐα στὴν πόλη τῆς Τιβεριάδος, μολονότι δὲν καταγράφει κάποια ἱεραποστολικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἰησοῦ στὴν περιοχή, φαίνεται ὅτι γνωρίζει τὴν ὕπαρξή της. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀναφορά του στὴν λίμνη τῆς Γεννησαρέτ ὡς “θάλασσα τῆς Τιβεριάδος”¹⁸, ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδια τὴν πόλη¹⁹.

Ἡ πόλη τῆς Τιβεριάδος βρίσκεται ἔως καὶ σήμερα στὴν δυτικὴ ἀκτὴ τῆς λίμνης τῆς Γεννησαρέτ²⁰. Ὁ Ἰώσηπος χαρακτηρίζει τὴν περιοχή ὅπου κτίσθηκε ἡ πόλη ὡς μία ἀπὸ τὶς καλύτερες περιοχὲς τῆς λίμνης τῆς Τιβεριάδος²¹. Πρόκειται ἀδιαμφισβήτητα γιὰ μία ιδιαίτερα σημαντικὴ πόλη ποὺ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Τετράρχη Ἡρώδη Ἀντίπα στὰ μέσα τῆς β΄ δεκαετίας μ.Χ.²² καὶ ἔγινε πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας του²³.

15. ΙΩΣΗΠΟΣ, *Ἰουδαϊκὸς Πόλεμος*, III.ix.7-x.5. Πρβλ. F. MANNS, *Magdala, Le Monde de la Bible*, Bayard-Press (Paris 1985), σ. 43.

16. Τὸ δηλώνει καὶ τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα τῆς πόλης· Ταριχέαι· παστὸ ψάρι (F. MANNS, *ὄπ.π.*, G.A. SMITH, *μν. ἔργ.*, σ. 292).

17. ΙΩΣΗΠΟΣ, *Ἰουδαϊκὸς Πόλεμος*, II. xxi.8. Πρβλ. F. MANNS, *ὄπ.π.*

18. Ἰω. 6,1. 21,1.

19. Ἰω. 6, 23 : «ἦλθεν ἄλλα πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος...».

20. Α. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ, *μν. ἔργ.*, σ. 892. K.W. CLARK, *Tiberias, The Interpreter's Dictionary of the Bible*, vol. 4, Abingdon Press, σ. 639. S. MERRILL, *Tiberias, A Dictionary of the Bible*, vol. IV, σ. 759.

21. ΙΩΣΗΠΟΥ, *Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία*, XVIII, 36-38. Πρβλ. J.-F. DESCLAUX, *Tibériade, Le Monde de la Bible*, Bayard-Press, Paris 1985, σ. 45.

22. K.W. CLARK, *ὄπ.π.* S. MERRILL, *Tiberias, ὄπ.π.* Πρβλ. τὴν ἀποψη τοῦ F.-M. ABEL (*μν. ἔργ.*, σελ. 483), τοῦ J.-F. DESCLAUX (*Tibérias*, σελ. 45), Σ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ (Τιβεριάς, *μν. ἔργ.*, σ. 32) καὶ τοῦ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Λήμ. Τιβεριάς, *μν. ἔργ.*, σ. 968) ποὺ τοποθετεῖ τὴν ἴδρυση τῆς πόλης λίγο νωρίτερα, ἀπὸ τὸ 16-22 μ.Χ.

23. K.W. CLARK, *ὄπ.π.* Σ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗ, *Τιβεριάς, ὄπ.π.*

Τὸ ὄνομά της τὸ ὀφείλει στὸν ρωμαῖο Αὐτοκράτορα Τιβέριο (14-37 μ.Χ.), πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποῖου ἐδόθη τὸ ὄνομά του στὴν πόλη ἀπὸ τὸν Ἀντίπα²⁴. Ἡ ἀκμὴ τῆς πόλης ἦταν κατακόρυφη καὶ σύντομα τὸ ὄνομά της χαρακτηρίζε καὶ τὴν ἕως τότε λίμνη τῆς Γεννησαρὲτ ὡς “θάλασσα τῆς Τιβεριάδος”²⁵.

Ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως, ὡς ἀκριβῆς θέση τῆς Τιβεριάδος θεωρεῖται ἡ σημερινὴ πόλη τῆς Tabariyeh²⁶, καὶ αὐτὸ γιὰτὶ σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ Ἰωσήπου στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς πόλης καὶ σὲ πολὺ μικρὴ ἀπόσταση ὑπῆρχαν θερμὰ λουτρά. Πρόκειται γιὰ τὴν πόλη Ἀμμαθοῦς²⁷, γνωστὴ ἤδη ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὡς Ἀμάθ²⁸.

Ἡ Τιβεριάδα κτίσθηκε πάνω στὴν νεκρόπολη τῆς Ἀμάθ, γεγονός που εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἀπομάκρυνση ὅλου τοῦ ἰουδαϊκοῦ στοιχείου ἀπὸ τὴν περιοχὴ²⁹. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλης ἦταν εἰδωλολατρικὸς καὶ πιθανὸν νὰ ἐπαιξε σημαντικὸτατο ρόλο στὸ ὅτι ὁ Κύριος δὲν τὴν ἐπισκέφθηκε ποτέ³⁰, χωρὶς ὅμως νὰ πρέπει νὰ παραθεωρεῖται ἡ ἐκεῖ σημαντικὴ παρουσία τοῦ ἰουδαϊκοῦ στοιχείου³¹. Τὴν περίοδο τοῦ πολέμου μὲ τοὺς Ρωμαίους ἦταν μία ἀπὸ τὶς πιὸ σημαντικὲς πόλεις τῆς Γαλιλαίας, που διοικεῖτο ἀπὸ ἓνα Συμβούλιο 600 μελῶν³². Ἀπὸ τὴν πτώση τῶν Ἱεροσολύμων τὸ 135 μ.Χ. ἡ Τιβεριάδα καθίσταται κέντρο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ εἰδικότερα τῆς ἰουδαϊκῆς καὶ ραββινικῆς γραμματείας (Μίσνα, Ταλμουδ κ.λπ.)³³, καθὼς ἰδρύνονται ἐκεῖ πολλὲς ραβι-

24. ΙΩΣΗΠΟΥ, *Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία*, XVIII, 36-38.

25. Ἰω. 6, 1. 21,1.

26. K.W. CLARK, *ὄπ.π.*

27. ΙΩΣΗΠΟΥ, *Ἰουδαϊκὸς Πόλεμος*, IV, 11.

28. Ἰησ. Ν. 19, 35.

29. F.-M. ABEL, *ὄπ.π.* K.W. CLARK, *ὄπ.π.* S. MERRILL, *Tiberias*, *ὄπ.π.* J.-F. DESCLAUX, *ὄπ.π.*

30. K.W. CLARK, *ὄπ.π.* S. MERRILL, *Tiberias*, *ὄπ.π.* J.-F. DESCLAUX, *ὄπ.π.*

31. Λ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ, *ὄπ.π.*

32. S. MERRILL, *Tiberias*, *ὄπ.π.*

33. Λ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ, *ὄπ.π.*

κὲς σχολές³⁴. Ἐκεῖ μεταφέρεται καὶ τὸ Μεγάλο Συνέδριο (Sanhedrin)³⁵.

V. Γάδαρα (Γέργεσα)

Πρόκειται γιὰ τὴν περιοχή, ὅπου σύμφωνα μὲ τὴν Καινὴ Διαθήκη ἔλαβε χώρα τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ δαιμονιζομένου³⁶. Οἱ Εὐαγγελιστές, μολονότι διασώζουν τὸ περιστατικὸ χωρὶς σημαντικὲς διαφορές³⁷, δὲν συμφωνοῦν στὴν ὀνομασία τῆς περιοχῆς παραδίδοντας διαφορετικὰ ὀνόματα: στὸν Ματθαῖο ἢ πόλη ὀνομάζεται Γάδαρα³⁸, στὸν Μάρκο Γέρασα³⁹ καὶ στὸν Λουκᾶ Γέργεσα⁴⁰. Ἡ πολυτυπία αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἀδυναμία τῶν εὐαγγελικῶν διηγήσεων, πὸν θὰ ἔθεταν τὸ περιστατικὸ αὐτὸ νὰ ἐκτυλίσσεται σὲ διαφορετικὴ, ἀνάλογα μὲ τὸν συγγραφέα, περιοχή. Τὴν ἀνομοιότητα καὶ ἀσυμφωνία αὐτὴ τῶν Εὐαγγελιστῶν φαίνεται νὰ γνωρίζει ἐν μέρει καὶ ὁ Εὐσέβιος, ἀναφερόμενος στὸ ἔργο του “Περὶ τῶν Τοπικῶν Ὀνομάτων” μὲ διαφορὲς ὀνομασίες γιὰ τὴν ἴδια περιοχή: Γεργασεῖ, Γάδαρα, Γερασὰ καὶ Γεργεσά⁴¹. Δέχεται ὅμως τὶς ὀνομασίες αὐτὲς ὡς διαφορετικὲς ὀνομα-

34. K.W. CLARK, μν. ἔργ., σ. 640. Σ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗ, Τιβεριάς, μν. ἔργ., σ. 33.

35. Ὅπ.π.

36. Μθ. 8, 28. Μρ. 5, 1. Λκ. 8, 26-37.

37. Ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει δύο δαιμονιζόμενους (Μθ. 8, 28: «*ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι...*»), ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι Συνοπτικοὶ μόνο ἓναν (Μρ. 5, 2. Λκ. 6, 27).

38. Μθ. 8, 28.

39. Μρ. 5, 1.

40. Λκ. 8, 26.37. Θὰ πρέπει νὰ διασαφηνίσουμε ὅτι ἡ διαφορὰ στὴν ὀνομασία τῆς πόλης, ὅπου ἔλαβε χώρα τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ δαιμονιζόμενου, ἐντοπίζεται μόνο στὶς κριτικὲς ἐκδόσεις τῆς Κ.Δ. Ἡ διασαφήνις αὐτὴ γίνεται, διότι στὸ πιὸ διαδεδομένο, γιὰ τὰ ἑλληνικὰ πάντα δεδομένα, κείμενο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ οἱ τρεῖς Συνοπτικοὶ Εὐαγγελιστὲς μιλοῦν γιὰ τὴν πόλη τῶν “Γεργεσηνῶν”. Ἡ διασαφήνιση αὐτὴ ἀφορᾶ καὶ τὶς ὑποσημειώσεις 146 καὶ 147 τῆς παρούσης ἐργασίας.

41. ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Περὶ τῶν Τοπικῶν Ὀνομάτων*, ΒΕΠΕΣ 24, 31, 13-16: «*Γεργασεῖ. ἐπέκεινα τοῦ Ἰορδάνου παρακειμένη πόλις τῷ Γαλαάδ, ἣν ἔλαβε φυλὴ Μανασσῆ. αὕτη δὲ λέγεται εἶναι ἡ Γερασά, πόλις ἐπίσημος τῆς Ἀραβίας. τινὲς δὲ αὐτὴν εἶναι τὴν Γάδαράν φασιν. μέμνηται δὲ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῶν Γερασσιανῶν*» καὶ ΒΕΠΕΣ 24, 35, 5-7: «*Γεργεσά. ἐνθα τοὺς δαιμονιῶντας ὁ*

σίες τῆς αὐτῆς περιοχῆς.

Ἡ ἀσυμφωνία τῶν Εὐαγγελιστῶν, μολονότι ὁμιλοῦν γιὰ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς περιστατικό, ἔχει δημιουργήσει προβλήματα στὴν προσπάθεια τῶν σύγχρονων ἐρευνητῶν νὰ προσδιορίσουν τὴν ἀκριβῆ θέση τῆς περιοχῆς. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ὀφείλεται στὸ γεγονός, ὅτι σχεδὸν κάθε μία ἀπὸ τὶς παραπάνω ὀνομασίες ἀνταποκρίνεται σὲ κάποια διαφορετικὴ πόλη. Ἐπομένως, στὴν προσπάθειά μας νὰ ἐντοπίσουμε τὴν πόλη, ὅπου πράγματι ἐγίνε τὸ περιστατικό, θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας τὶς προϋποθέσεις τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Σύμφωνα μὲ τὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ, ἡ χώρα “τῶν Γερασηνῶν” βρίσκεται “ἀντίπερα τῆς Γαλιλαίας”⁴², ἐννοῶντας προφανῶς τὴν ἀνατολικὴ τῆς πλευρά⁴³. Πρὸς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ὀδηγεῖ καὶ ἡ “ἀγέλη χοίρων”⁴⁴ ποὺ βοσκοῦσε στὴν περιοχή. Εἶναι γνωστό, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἀκολουθώντας τὴν ἐντολὴ τοῦ Νόμου δὲν ἔτρωγαν χοίρους⁴⁵, γεγονός ποὺ δικαιολογεῖται μόνο ἂν πρόκειται γιὰ περιοχή ποὺ κατοικεῖται ἀπὸ ἐθνικούς⁴⁶. Τέτοια περιοχή ἦταν καὶ ἡ Δεκάπολη στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς λίμνης τῆς Γαλιλαίας⁴⁷. Ἡ εὐαγγελικὴ διήγηση συνεχίζει ἀναφέροντας ὅτι “ἔξελθόντος αὐτοῦ (ἐνν. τοῦ Ἰησοῦ) ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθὺς ὑπήνησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος, ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν...”⁴⁸. Ἡ χρονικὴ ἀμεσότητά τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ

κύριος ἰάσατο. καὶ νῦν δείκνυται ἐπὶ τοῦ ὄρους κώμη παρὰ τὴν λίμνην Τιβεριάδος, εἰς ἣν καὶ οἱ χοῖροι κατεκρημνίσθησαν». Ἡ σχέση τῶν παραπάνω δύο λημμάτων ἔγκλειται στὴν σημείωση τοῦ Εὐσεβίου, ποὺ βρίσκεται στὸ τέλος τοῦ δευτέρου, ὅπου ἀναφέρεται χαρακτηριστικὰ ὅτι «...κεῖται καὶ ἀνωτέρω...», (ΒΕΠΕΣ 24, 35, 7).

42. Λκ. 8, 26.

43. C. WARREN, Gadara-Gadarenes, *A Dictionary of the Bible*, σ. 79. V. TZAFERIS, Kursi, NEAEHL, vol. 3, σ. 893. K.W. CLARK, Gerasa, *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, vol. 2, σ. 382.

44. Μθ. 8, 31. Μρ. 5, 11. Λκ. 8, 32.

45. Λευϊτ. 11, 8.

46. K.W. CLARK, Gerasa, ὁπ.π.

47. J. POTIN, Kursi, *Le Monde de la Bible*, Bayard-Presses (Paris 1985), σ.

49.

48. Μρ. 5, 1-3.

Ἰησοῦ ἀπὸ τὸ πλοῖο καὶ τῆς συνάντησής Του μὲ τὸν δαιμονιζόμενον “ἐν τοῖς μνήμασιν”, μαρτυρεῖ ἀσφαλῶς τὴν ὕπαρξιν ἐνὸς νεκροταφείου κοντὰ στὴν ὄχθη τῆς λίμνης. Τὰ Γέρασα δὲν φαίνεται νὰ πληροῦν τὶς ἐν λόγῳ προϋποθέσεις, διότι βρίσκονται σὲ ἀπόσταση 60 χλμ. ἀπὸ τὴν λίμνη τῆς Γεννησαρέτ⁴⁹. Τὰ Γάδαρα βρίσκονται πιὸ κοντὰ, ἀλλὰ ἀρκετὰ μακρὰ γὰ νὰ θεωρηθοῦν ὡς ὁ χῶρος τῆς διηγήσεως⁵⁰, ἐνῶ δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχει στὴν περιοχὴ πόλις μὲ τὸ ὄνομα Γέργεσα⁵¹.

Ἀπὸ τὸν 5ο αἰῶνα ἰσχυρὴ χριστιανικὴ παράδοση θέλει τὴν περιοχὴ τοῦ σημερινοῦ Kursi ὡς τὸν χῶρο διεξαγωγῆς τοῦ ἐν λόγῳ περιστατικοῦ⁵². Φαίνεται ὅτι δὲν ἦταν ἀβάσιμη, ἀφοῦ τὴν θεωροῦν τὸ Thompson⁵³, ποὺ θέλει τὴν πόλις Kersa ἢ Gersa, ποὺ βρισκόταν στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς λίμνης⁵⁴, κοντὰ στὸ Wady-Samak⁵⁵, ὡς τὸν χῶρο ὅπου ἔλαβε χώρα τὸ περιστατικό⁵⁶. Πρόκειται γὰρ μὴ ἄσημη καὶ ἄγνωστη πόλις⁵⁷. Ἐκεῖ βρέθηκαν ἐπίσης καὶ ἀρχαῖοι τάφοι⁵⁸, γεγονός ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὶς μαρτυρίες τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐνισχύει τὴν ἄποψη τοῦ Thompson. Ἐπομένως, τὸ λογικὸ συμπέρασμα θὰ ἦταν νὰ θεωρήσουμε τὶς ὀνομασίες Γέργεσα καὶ Γέρασα παραλλαγές ἢ παρα-

49. J. POTIN, ὅπ.π. Ὁ Κ. W. CLARK (Gerasa, ὅπ.π.) ὑπολογίζει τὴν ἀπόσταση στὰ 40 μίλια. Ὁμοίως καὶ ὁ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, λήμ. Γέργεσα καὶ Γεργεσηνοί, μν. ἔργ., σ. 244. Πρβλ. C. WARREN, Gerasenes, ἐν *A Dictionary of the Bible*, σελ. 159.

50. J. POTIN, ὅπ.π. Ὁ C. WARREN (Gerasenes, σ. 159), ἀναφέρει ὅτι τὰ Γάδαρα βρίσκονταν 6 μίλια, ἢ καὶ περισσότερο, νότια τῆς λίμνης τῆς Γεννησαρέτ, ἐνῶ ὁ Κ. W. CLARK (Gerasa, ὅπ.π.) σὲ 13 μίλια.

51. J. POTIN, ὅπ.π.

52. Ὅπ.π.

53. Πρόκειται γὰρ τὸ ἔργο του *The Land and the Book* (ii, 35), στὸ ὁποῖο δὲν μπορέσαμε νὰ ἀνατρέξουμε. Ἡ παραπομπὴ στὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὸ λήμμα Gerasenes τοῦ C. WARREN (*A Dictionary of the Bible*, σ. 160).

54. V. TZAFERIS, Kursi, *NEAEH*, vol. 3, σελ. 893. Πρβλ. Κ. W. CLARK, Gerasa, ὅπ.π.

55. C. WARREN, Gerasenes, *A Dictionary of the Bible*, σ. 160. V. TZAFERIS, Kursi, ὅπ.π. (Wadi es-Samak).

56. Πρβλ. G. A. SMITH, μν. ἔργ., σ. 297.

57. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, λήμ. Γάδαρα καὶ Γάδηρα, μν. ἔργ., σ. 220.

58. Ὅπ.π.

φθορές της λέξης Kersa, Chersa ή Gersa⁵⁹, ἐνῶ ἡ ἀναφορὰ τῆς πόλης Γάδαρα ἀπὸ τὸν Ματθαῖο, πού ὡς τελωνειακὸς ὑπάλληλος γνώριζε καλὰ τὴν περιοχὴ, θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνευθεῖ ὡς ἀναφορὰ στὴν εὐρύτερη καὶ γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ περιοχὴ, ἐκεῖ ὅπου ἄλλωστε ἀνῆκε καὶ ἡ πόλη Gersa⁶⁰. Ἴσως δὲν εἶναι τυχαῖο καὶ τὸ ὅτι ὁ ὄρος Γεργεσαῖος μνημονεύεται ἤδη ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη γιὰ νὰ δηλώσει κάποιον λαὸ πού κατοικεῖ στὶς ὄχθες τῆς λίμνης τῆς Γεννησαρέτ⁶¹.

δ. Ἄλλες πόλεις τῆς Γαλιλαίας

Ἡ δράση τοῦ Ἰησοῦ στὴν Γαλιλαία συνδέεται μὲ ἄλλες δύο πόλεις τῆς περιοχῆς. Πρόκειται ἀφ' ἑνὸς γιὰ τὴν πόλη τῆς Κανά, ὅπου ὁ Ἰησοῦς καλεσμένος σὲ γάμο ἔκανε τὸ θαῦμα τῆς μετατροπῆς τοῦ νεροῦ σὲ κρασί⁶², ἀφ' ἑτέρου γιὰ τὴν πόλη τῆς Ναΐν, ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἀνέστησε τὸν γιὸ τῆς χήρας⁶³.

Ἡ Κανά μνημονεύεται μόνο ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη ὡς “Κανά τῆς Γαλιλαίας”⁶⁴, καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ διακρίνεται εὐκόλα ἀπὸ τὶς ὁμώνυμες πόλεις τῆς Παλαιστίνης⁶⁵. Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι “ἐν ταύτῃ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ ὕδωρ εἰς οἶνου φύσιν μετέβαλλεν. ἐντεῦθεν δὲ ἦν καὶ Ναθαναὴλ καὶ ἔστιν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τῶν ἐθνῶν”⁶⁶. Ἡ ἀκριβὴς θέσις τῆς πόλης ἀπετέλεσε “σημεῖο ἀντιλεγόμενον” τῶν σύγχρονων ἐρευνητῶν. Δύο ἦταν οἱ πλέον πιθανὲς τοποθεσίες: τὸ Kefr Kenna καὶ τὸ Khirbet Qana. Τὸ Kefr Kennah βρίσκεται 4 μίλια ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, στὸν δρόμο πού ὁδηγεῖ στὴν Καπερναοῦμ καὶ τὴν

59. Ὁπ.π. Πρβλ. K.W. CLARK, Gerasa, ὅπ.π.

60. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ὅπ.π.

61. Ἰησ. Ν. 24, 11.

62. Ἰω. 2, 1-11.

63. Λκ. 7, 11-17.

64. Ἰω. 2, 1-2.

65. Ἰησ. Ν. 19, 28. Πρβλ. D.C. PELLET, Cana, *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, vol. 1, Abingdon Press, σελ. 493.

66. ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Περὶ τῶν Τοπικῶν Ὄνομάτων*, ΒΕΠΕΣ 24, 20-23.

Βηθσαϊδά⁶⁷. Μολονότι υπάρχει παράδοση για την ταύτιση τῆς συγκεκριμένης τοποθεσίας με τὴν Κανὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης, δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ ἐξηγηθεῖ τὸ διπλὸ ν στὴν λέξη Kennah, ἔτσι ὥστε νὰ μπορέσει νὰ συνδεθεῖ με τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴ⁶⁸. Ἀντιθέτως τὸ ἐνδεχόμενο τὸ Khirbet Qana νὰ εἶναι ἡ Κανὰ τοῦ Εὐαγγελίου φαίνεται πιὸ πιθανό⁶⁹. Τὸ Khirbet Qana βρίσκεται 9 μίλια ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Ναζαρέτ⁷⁰, στὰ ὅρια τῆς περιοχῆς τῆς φυλῆς τοῦ Ἀσήρ⁷¹. Σήμερα ἐκεῖ βρίσκεται κανεὶς ἐρείπια ἐνὸς ἀρχαίου οἰκισμοῦ⁷². Ὁ βασικὸς λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο θεωρεῖται ὡς τὸ πιὸ πιθανὸ σημεῖο τῆς βιβλικῆς Κανὰ ἔγκειται ἀφ' ἐνὸς στὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀραβικὴ ὄνομασία Qana εἶναι πιὸ κοντὰ στὴν λέξη Κανὰ, ἀφ' ἐτέρου στὸ ὅτι τὸ πλήρες ὄνομά της στὰ ἀραβικὰ εἶναι Qana el-Jelil, δηλαδὴ Κανὰ τῆς Γαλιλαίας (βλ. *Ίω.* 2,1.2.)⁷³. Ἄλλωστε καὶ ὁ Ἰώσηπος δέχεται τὴν ἐν λόγῳ τοποθεσία ὡς τὸ χωριὸ τῆς Κανὰ⁷⁴.

Τέλος, θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι σχετικὰ με τὴν πόλη τῆς Ναῖν ἡ Καινὴ Διαθήκη παρέχει ἐλάχιστες πληροφορίες. Μνημονεύεται μόνο ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ⁷⁵. Ἡ πόλη ὀφείλει τὸ ὄνομά της σὲ ἑβραϊκὴ λέξη, ποὺ σημαίνει κάλλος, ὁμορφιά⁷⁶. Σύμφωνα με τὸν Εὐσέβιο πρόκειται γιὰ “*κόμη, ἐν ἧ τὸν υἱὸν τῆς χήρας ἐκ νεκρῶν ἤγειρε* (ἐνν. ὁ Ἰησοῦς). *καὶ νῦν ἔστι κατὰ νότον Θαβὼρ ἀπὸ ἰβ' σημείων πλησίον Ἀενδῶρ*”⁷⁷. Βρίσκεται κοντὰ στὴν Κοιλιάδα Ἐσδραλῶν⁷⁸, στὶς πλαγιὰς τοῦ

67. D.C. PELLET, *Cana*, σ. 493. Πρβλ. W. EWING, *Cana, A Dictionary of the Bible*, vol. I, σ. 346.

68. D.C. PELLET, *Cana*, ὅπ.π.

69. Ὅπ.π.

70. Ὅπ.π.

71. F.-M. ABEL, *Géographie de la Palestine*, Qana, σ. 412.

72. D.C. PELLET, ὅπ.π.

73. Ὅπ.π. W. EWING, *Cana*, σ. 346.

74. ΙΩΣΗΠΟΣ, *Βίος*, 16.

75. Λκ. 7, 11.

76. Πρβλ. H. MACMILLAN, *Nain, A Dictionary of the Bible*, vol. III, σ. 478.

Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, λήμ. Ναῖν, μν. ἔργ., σ. 671.

77. ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Περὶ τῶν Τοπικῶν Ὄνομάτων*, ΒΕΠΕΣ 24,58,26-28.

78. M. AVI-YONAH, *Nain, Encyclopedia Judaica*, vol. 12, στ. 796.

λόφου Moreh⁷⁹, 6 μίλια βόρεια τῆς Ναζαρέτ⁸⁰, στὰ ὄρια τῆς περιοχῆς τῆς φυλῆς Ἰσάχαρ⁸¹. Ἡ Ναϊν θὰ πρέπει νὰ ἦταν μία μεγάλη καὶ σημαντική, πόλη, γι' αὐτὸ φαίνεται ὅτι διέθετε μία πύλη⁸² καὶ ὀχυρωματικὸ τεῖχος⁸³.

79. Ὁπ.π.

80. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ὁπ.π.

81. Μαρτυρία ἀπὸ Midrash (Gen.R. 98:12), ποὺ καταγράφει ὁ Μ. AVI-YONAH (Nain, σ. 797).

82. Λκ. 7, 12: «ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως...».

83. Πρβλ. Μ. AVI-YONAH, Nain, σ. 797.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
Ο “ΑΓΙΟΣ” ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Όλυμπίας Μητσιαδου
Φιλολόγου

(β' μέρος)

Θρησκευτικότητα

Ἡζωὴ τοῦ Παπαδιαμάντη χαρακτηρίζεται ἀπὸ βαθιὰ θρησκευτικὴ κὴτητα. Μὲ πατέρα ἱερέα, ἔζησε καὶ μεγάλωσε μέσα σὲ ἓνα περιβάλλον ποὺ χαρακτηρίζοταν ἀπὸ πιστὴ προσήλωση στοὺς τύπους καὶ στὸ περιεχόμενον τῆς ὀρθοδοξίας. Ἡ ἐκκλησία ἀποτελοῦσε οἰκεῖο χῶρον γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, τὰ θρησκευτικὰ κείμενα καὶ οἱ ψαλμοδίεσ. Μεγάλωσε συντροφεύοντας τὸν ἱερέα πατέρα του μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν θρησκευτικῶν ὕμνων, τοῦ θυμιάματος καὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

Ἡ θρησκευτικὴ παράδοση ἀποτέλεσε ἐπίσης βίωμα μέσα στὸ ἴδιο τὸ Σκιαθίτικο σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο τῆς ζωῆς του ἀποτελεῖ ἴσως καὶ τὸν λόγο τῆς φυγῆς του στὸ Ἅγιο Ὅρος, ὅταν ἀποφάσισε νὰ δοκιμάσει - ἀνεπιτυχῶς - νὰ πάρει τὸ καλογερικὸ σχῆμα. Ἡ ἔφεσή του πρὸς τὴν ἐκκλησία ποὺ ἀποτελεῖ γιὰ τὸν συγγραφέα καὶ χῶρον νοσταλγίας συνδέεται ἄμεσα καὶ μὲ τὴν ἐπιλογή του νὰ ἐκκλησιαζοται ἀκόμη καὶ στὴν Ἀθήνα, σὲ ἓνα μικρὸ καὶ ταπεινὸ ἐκκλησιάκι τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου. Ἐκεῖ, μέσα ἀπὸ τὶς ἀκολουθίες ἀναζητοῦσε πνευματικὴ ἀνάπαυση καὶ ἡρεμία ἀπὸ τὶς σκοτοῦρες τῆς πρωτεύουσας.

Ἡ ἔντονη αὐτὴ θρησκευτικὴ ἀπό Παπαδιαμάντη ἀπὸ βίωμα μετατρέπεται σὲ πηγὴ ἔμπνευσης. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ἀποτυπώνεται καὶ προβάλλεται ἔντονα μέσα ἀπὸ τὰ διηγήματά του. Ἄλλωστε, ὁ ἴδιος, στὸ διήγημα «Λαμπριάτικος ψάλτης» ἀναφέρει ὅτι «ἐνόσω ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε ... νὰ ὕμνω μετὰ λατρίας τὸν Χριστὸν μου ...».

Τὸ περιεχόμενον πολλῶν διηγημάτων ποὺ μελετοῦμε διαποτίζεται

ἀπὸ αὐτὸ τὸ στοιχεῖο. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀναφορά του στὸ ἴδιο διήγημα ὅτι: «τὰ πλεῖστα τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφέντων ἑορτασίμων διηγημάτων ἔχουσιν, ἅς μου ἐπιτραπῆ ὁ λατινικὸς ὄρος, *a priori*, τὴν ὑπόθεσιν, εἶναι δηλαδὴ μᾶλλον θρησκευτικά». Μέσα ἀπὸ τὰ διηγήματα ἡ παρουσία τοῦ θρησκευτικοῦ στοιχείου δὲν ἔχει τὴ μορφή κηρύγματος ἢ διδασκαλίας. Ἀντίθετα, ὅπως προαναφέραμε στὴ δήλωση τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα, ὁ Παπαδιαμάντης «ὑμνεῖ» μέσα ἀπὸ τὴν ἀφήγησι διὰφορων γεγονότων καὶ μέσα ἀπὸ περιγραφὴς τὴν παρουσία καὶ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ. Ὅπως πολὺ σωστὰ δηλώνει ὁ Γιώργος Θέμελης «Ἡ θρησκευτικότητα τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι τῆς ψυχῆς, ὄχι τῆς διάνοιας. Πιστεύει, δὲν θεολογεῖ». Τὸ θρησκευτικὸ στοιχεῖο στὰ διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη παίρνουν τὴ μορφή ἀναμνήσεων ποὺ ἀποτυπώνονται τόσο μέσα ἀπὸ μορφὲς θρησκευόμενες ὅπως ἱερεῖς ὅσο καὶ μέσα ἀπὸ περιγραφὴ ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη ἀποτελεῖ γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη βίωμα καὶ θέμα τὸ ὁποῖο κατέχει ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια, ὅταν ἀκολουθοῦσε τὸν πατέρα του στὴν ἐκκλησία. Στὸ διήγημα «Στὸν Χριστὸ στὸν Κάστρο» ὁ Παπαδιαμάντης περιγράφει τὴν εἰκονογραφία τοῦ ναοῦ: «Ἐλαμψε τότε ὁ ναὸς ὅλος, ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ, καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ τέμπλον μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του· τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου Ἐπαρθένος καθέζεται τὰ Χερουβεὶμ μιμουμένη, ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ θείου Βρέφους καὶ τῆς Ἀμόμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν Ἀγγέλων, τῶν Μάγων καὶ τῶν Ποιμένων, καὶ, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐλάλει, φαντάζεται τίς, ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ὅτι ἀκούει τὸ δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ. Ὁλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν. Ἴστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὁποῖοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἁγίαν Τριάδα». Ἡ περιγραφὴ αὐτὴ δὲν εἶναι ἀντικειμενικὴ. Περιέχει τὸ ἔντονο θρησκευτικὸ πάθος καὶ τὴν ἔκσταση τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα μπροστὰ στὴν ἀναπαράστασι τῶν θρησκευτικῶν μορφῶν.

Ἡ πεποίθησι τοῦ Παπαδιαμάντη γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ ὡς θεῖα Πρόνοια παρουσιάζεται στὸ διήγημα «Στὸν Χριστὸ στὸν Κάστρο». Ὁ συγγραφέας, μέσα ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ παπα-Φραγκούλη τονίζει ὅτι «ὅπου εἶναι μία προαίρεσις καλὴ, κ' ἔχει κανεὶς καὶ χρέος νὰ πληρώσῃ,

ὅς εἶναι καὶ τόλμη ἀκόμα ... ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔρχεται βοηθὸς ... ἐκεῖ ὁ Θεὸς συντρέχει καὶ μὲ εὐκολίας πολλὰς, καὶ μὲ θαῦμα ἀκόμα». Ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ ἐκεῖ πὺν ἡ προαίρεση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καλή, γεγονός πὺν ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴ βοήθεια πὺν ἔδωσε ὁ Θεὸς σὲ ὅσους ἀποφάσισαν νὰ ταξιδέψουν τὴ μέρα τῶν Χριστουγέννων στὸ Κάστρο ὅπου εἶχαν παγιδευτεῖ συνάνθρωποί τους. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ Θεός, κατὰ τὸν Παπαδιαμάντη ἐνεργεῖ ὡς συνεργὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκόμη καὶ ὅταν ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν φυσικοὺς κινδύνους ὅπως ἡ τρικυμία. Ἡ πίστη τῶν ἀνθρώπων γὰ τὴ θεία Πρόνοια ἐμπνέει καὶ δίνει δύναμη στοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους πὺν ἀποφάσισαν νὰ ἀντιμετωπίσουν ἕνα φυσικὸ κίνδυνο μὲ στόχο νὰ σώσουν ψυχὲς καὶ νὰ λειτουργήσουν στὸν ναὸ τῆς Γέννησης τοῦ Χριστοῦ τὴ μέρα τῆς γιορτῆς του. Ἡ παρουσία τους ἐκεῖ εἶναι ἀργότερα καὶ ἡ αἰτία νὰ σωθοῦν καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι πὺν κινδύνευαν στὴ θάλασσα. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐπίσης στοιχεῖο τῆς θείας Πρόνοιας.

Γλῶσσα

Ἡ γλῶσσα πὺν χρησιμοποιεῖ εἶναι ἡ καθαρεύουσα ἢ ὅποια ἀποτελεῖ, ὅπως ὁ Mario Vitti σημειώνει, ἕνα κομμάτι τῆς κοσμοθεωρίας τοῦ Παπαδιαμάντη. Εἶναι στοιχεῖο τῆς βυζαντινῆς παράδοσης καὶ γὰ τὸν Παπαδιαμάντη ἀποτελεῖ σημεῖο ἀναφορᾶς καὶ συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν ὀρθοδοξία. Ἐξάλλου ἡ ἴδια ἡ γλῶσσα ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης.

Ἡ γλῶσσα τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι ἕνα κράμα ἀπὸ λόγια, ἐκκλησιαστικά καὶ λαϊκά στοιχεῖα. Σημαντικὸ μέρος τῆς περιγραφῆς γίνεται μὲ ἀρχαιοπρεπῆ ρήματα καὶ ἐπίθετα δείχνοντας μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο τὸν πλοῦτο τῶν δικῶν του γνώσεων. Ὁ Θέμελης σημειώνει ὅτι «σὲ ἔσχατη ἀνάλυση τὸ βεβαιώνει ἡ γλῶσσα, ὡς ἡ ὕλη τῆς μορφῆς καὶ τῆς οὐσίας, γλῶσσα ἰδιότυπη, οὔτε καθαρῆ οὔτε δημοτική, ἕνα κράμα μὲ βυζαντινὴ ἀπόχρωση κυρίαρχη, καθὼς ἀδιάκοπα διαστίζεται μὲ ἀναφορὲς σὲ βιβλικὲς περικοπὲς καὶ φράσεις, πὺν ἐνσωματώνονται ὀργανικὰ στὴν ὕφὴ τῆς γλῶσσας. Γλῶσσα ζωντανή, παλμική, γεμάτη ἀπὸ ἕνα ἤχο συγκινημένο, κατανοκτικό».

Ὁ τρόπος χρήσης τῆς γλῶσσας ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο χαρακτηριστι-

κὸ τῶν διηγημάτων. Ὁ Παπαδιαμάντης ἐπιλέγει τὸ εἶδος τῆς γλῶσσας ποῦ θὰ χρησιμοποιήσει ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωση. Ἡ λόγια γλῶσσα ἀποτελεῖ τὴ γλῶσσα στὰ ἀφηγηματικὰ μέρη ἐνῶ στοὺς διαλόγους χρησιμοποιεῖ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα καὶ τὸ λαϊκὸ ἰδίωμα τῆς Σκιάθου. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἐλύτης μὲ τὸν δικό του ποιητικὸ τρόπο σημειώνει γιὰ τὴ γλῶσσα τοῦ Παπαδιαμάντη γράφοντας γιὰ τὴν ἐπιλογή τῶν λέξεων ὅτι «τὰ σύνθετά του, ἄλλοτε διαλεγμένα γιὰ ν' ἀρμόσουν στὴν ἀνάγκη τῆς στιγμῆς (...*χρυσαναγίζουσα*) καὶ ἄλλοτε γιὰ τὴ σπανιότητά τους προτιμημένα (*νεοδρεπῆ*...), ποῦ καὶ ποῦ ἓνας ὑπερθετικὸς αὐθαίρετος ἀλλὰ γοητευτικὸς, τέλος κάτι συζεύξεις νεόκοπες, μὲ κριτήρια καθαρὰ ποιητικὰ συναποτελοῦν τὸ ἓνα, τὸ γλωσσικὸ, ἀπὸ τὰ πολλὰ στρώματα τῆς ἰδιάζουσας τοῦ ὕφους του μαγείας».

ΠΑΓΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Μιχάλη Παπαϊωάννου
Ἡλεκτρολόγου Μηχανικοῦ -
Μηχανικοῦ Ὑπολογιστῶν καὶ Πληροφορικῆς

(δ' μέρος)

ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ

Προκειμένου κάποιοι νὰ ἔχουν εὐκολο κέρδος ἐκμεταλλεύονται καὶ τὴν ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων γιὰ φάρμακα. Ἡ σημερινὴ κοινωνία δημιουργεῖ πολλές ἀνασφάλειες ὅσον ἀφορᾷ στὴν ὑγεία μας, γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι κυριολεκτικὰ τρέφονται μὲ φάρμακα. Στὴν κατηγορία αὐτὴ περιλαμβάνονται καὶ διάφορα φυτικὰ ἢ ἄλλα φυσικὰ σκευάσματα, τὰ ὁποῖα προβάλλονται νὰ ἔχουν θαυματουργές ἐνέργειες. Μία μεγάλη γκάμα σκευασμάτων ποὺ περιλαμβάνουν φάρμακα γιὰ ἀπλές ἀσθένειες, ὅπως γρίπη, καταπολέμηση τοῦ ἀγχους, φάρμακα ποὺ ὑπόσχονται αἰώνια νεότητα, ποὺ βοηθοῦν στὴν ἀπώλεια βάρους, βελτίωση τῆς σεξουαλικῆς δραστηριότητας, καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλα, πωλοῦνται στὸ διαδίκτυο χωρὶς πολλές διαδικασίες, χωρὶς συνταγὴ γιαιτροῦ καὶ σὲ πολὺ χαμηλές τιμές. Ἡ ἀλήθεια βέβαια εἶναι ὅτι ἡ ποιότητα καὶ οἱ συνθηκὲς κατασκευῆς καὶ ἀποστολῆς τέτοιων φαρμάκων δὲν ὑπόκεινται σὲ κανένα ἔλεγχο, ὁπότε εὐκόλα δημιουργοῦνται πολλὲς ἀμφιβολίες γιὰ τὸ κατὰ πόσο ἡ ὑγεία τῶν ἀνθρώπων ποὺ θὰ τὰ χρησιμοποιοῦσιν θὰ βελτιωθεῖ ἢ ἀπλῶς θὰ χειροτερέψει.

Πολλὲς φορὲς ἡ προώθηση τέτοιων προϊόντων γίνεται μὲ ἔμμεσο τρόπο, ὅπως π.χ. καλοῦν τοὺς χρήστες νὰ συμμετάσχουν σὲ ἓνα ἐρευνητικὸ πρόγραμμα γιὰ ἀπώλεια βάρους μὲ νέα ἐπαναστατικὴ μέθοδο, ἢ καλοῦν σὲ συμμετοχὴ σὲ ἄλλο πρόγραμμα ὥστε νὰ μείνει κανεὶς γιὰ πάντα νέος. Ἄλλες φορὲς ἐπικαλοῦνται τὴ σοφία τῆς ἀρχαίας κινέζικης ἰατρικῆς, τὴν ἀνακάλυψη νέων μεθόδων ἀπὸ τὴ μελέτη μεθόδων

που χρησιμοποιεί ή φύση, κ.λπ., προσπαθώντας να πείσουν ότι διαθέτουν κάτι τὸ πρωτοποριακὸ καὶ δοκιμασμένο.

Σὲ τέτοια φάρμακα, πὸ συνήθως διακινούνται παράνομα, εὐκόλα μποροῦν νὰ συμπεριληφθοῦν οὐσίες πὸ προκαλοῦν ἐξάρτηση, ὁπότε ὁ χρήστης σιγά - σιγά ἐθίζεται σὲ αὐτὲς καὶ θέλει συνεχῶς νὰ τὰ ἀγοράζει. Πολλὲς φορές ἐταιρεῖες πὸ διακινοῦν τέτοια φάρμακα διακινοῦν καὶ ναρκωτικά, καὶ ἔτσι εὐκόλα μποροῦν ξεκινώντας ἀπὸ ἀπλὰ φάρμακα νὰ παρασύρουν τοὺς πελάτες τους μὲ τρόπο στὰ ναρκωτικὰ ἢ σὲ ἄλλες ἀπαγορευμένες οὐσίες.

Σὲ πολλὲς ἱστοσελίδες μὲ πρόσχημα τῆ θεραπείας διαφόρων ἀσθενειῶν, καὶ μὲ χρῆση ἐπιτρεπομένων οὐσιῶν, δίνονται συνταγὲς γιὰ παρασκευὴ ναρκωτικῶν. Ἄλλες πάλι ἱστοσελίδες, γιὰ παρόμοιους σκοποὺς, δίνουν ὁδηγίες γιὰ τὴν καλλιέργεια φυτῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα προκύπτουν οἱ ναρκωτικὲς οὐσίες.

ΟΙ ΠΑΓΙΔΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἡ δυνατότητα ἄμεσης ἐπικοινωνίας μέσῳ γραπτῶν μηνυμάτων τῶν χρηστῶν τοῦ διαδικτύου ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο κρύβει τὶς δικὲς τῆς παγίδες. Κατ' ἀρχάς, κατὰ τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὑπάρχει δυνατότητα ἀπόκρυψης τῶν πραγματικῶν προσωπικῶν στοιχείων τῶν συμμετεχόντων. Τὸ φύλο, ἡ ἡλικία, τὸ ὄνομα, εὐκόλα παραποιῶνται μιὰ καὶ στὸ διαδίκτυο εἶσαι ὅ,τι δηλώσεις. Ἐπίσης τὰ chat rooms, ὅπου ἄτομα μὲ παρόμοιες ἀνάγκες, ἀναζητήσεις ἢ πεποιθήσεις συζητοῦν διάφορα θέματα πὸ τοὺς ἐνδιαφέρουν, ἀποτελοῦν διαδικτυακοὺς τόπους, ὅπου εὐκόλα μποροῦν οἱ ἐπιτήδριοι νὰ στήσουν τὶς παγίδες τους γιὰ νὰ παγιδεύσουν ἄτομα καὶ εὐκόλα μποροῦν νὰ τὰ κατευθύνουν καὶ νὰ τὰ ἐκμεταλλεύονται ποικιλότροπα.

Τρομοκρατία

Ὅταν μία ὁμάδα συζήτησης ἔχει σὰν θέμα τὰ προβλήματα κοινωνικῆς δικαιοσύνης ἢ ρατσιστικὰ θέματα, ἐπιτήδριοι εἰσέρχονται μὲ διάφορα χαρακτηριστικά, ἡλικίες, φύλο καὶ θρησκεία προωθώντας ἀπόψεις πὸ βοηθοῦν στὴν προετοιμασία ἀτόμων γιὰ τρομοκρατικὲς ἐνέργειες. Καθοδηγοῦν τοὺς χρήστες νὰ ἐνημερωθοῦν ἀπὸ ἱστοσελί-

δες, όπου τρομοκράτες εξηγούν το δίκαιο του άγώνα τους. Έντοπίζουν άτομα που με τις απόψεις τους θα μπορούσαν εύκολα να εισαχθούν και να αγωνιστούν για τους σκοπούς της τρομοκρατίας και βήμα - βήμα τους μυούν σε οργανώσεις, τους εκπαιδεύουν στην κατασκευή έκρηκτικών, και τους καθοδηγούν για την εκπλήρωση αποστολών. Με τον τρόπο αυτό η τρομοκρατία σήμερα είναι δύσκολο να παταχθεί μια και οι ομάδες αποτελούνται από άτομα που διαμένουν σε διάφορα σημεία του κόσμου και εμφανίζονται με έντελως εικονικό προφίλ. Η κατασκευή βομβών, ή προμήθεια και η αγορά όπλων και πυρομαχικών είναι τόσο εύκολο να επιτευχθούν μέσα από οδηγίες που περιέχονται στο διαδίκτυο, ώστε οι τρομοκράτες να μπορούν πλέον εκ του ασφαλούς να οργανώνουν τρομοκρατικές ενέργειες εμπλέκοντας στα δίκτυά τους ανθρώπους που ξεκινούν με άγνες προθέσεις.

Αιρέσεις

Άλλος τρόπος εκμετάλλευσης ανθρώπων για διάφορες αποστολές και μάλιστα κάτω από τον μανδύα της πίστεως και της εκτέλεσης του έργου του Θεού είναι οι διάφορες αιρέσεις, σατανιστικές λατρείες και παραθρησκευτικές οργανώσεις. Έδω, κάποιοι έντοπίζουν άτομα με συγκεκριμένα προβλήματα ή ανάζητήσεις από το διαδίκτυο και με πολύ συγκεκριμένους τρόπους τους προσηλυτίζουν και τους εντάσσουν στην ομάδα τους. Στη συνέχεια τους αναθέτουν αποστολές, στις οποίες μπορεί να περιλαμβάνονται αυτοκτονίες, ομαδικές αυτοκτονίες, δολοφονίες, παρακολουθήσεις, μέχρι και ανθρωποφαγία.

Σεξ

Οι προηγούμενες παγίδες (τρομοκρατία και αιρέσεις) αφορούν στα άτομα που έχουν μία προδιάθεση και ασχολούνται με παρεμφερή θέματα. Δεν συμβαίνει το ίδιο, όμως, και με παγίδες που έχουν σχέση με το σεξ. Όλοι οι άνθρωποι, άνδρες και γυναίκες, παιδιά και μεγάλοι είτε από περιέργεια, είτε από αναζήτηση ήδονης και σεξουαλικής διέγερσης, είναι ευάλωτοι σε τέτοια θέματα. Οι δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία με έγχρωμες φωτογραφίες και βίντεο εύκολα μπορούν

νὰ παρασύρουν τὸν καθένα μας. Ἐταιρεῖες προσφέρουν εἴτε δωρεάν εἴτε ἐπὶ πληρωμῇ (συνήθως μὲ συνδρομὴ) ἠλεκτρονικὸ περιεχόμενο (εἰκόνα, βίντεο καὶ ἦχο) κατακλύζοντας τὸ διαδίκτυο. Ἐπειδὴ εὐκόλα παρασύρουν στὰ δίκτυα τοὺς χρήστες ὑπολογιστῆ (ιδιαίτερα νέους) ἐπενδύουν στὶς τελευταῖες λέξεις τῆς τεχνολογίας καὶ σὲ ἐξειδικευμένο προσωπικὸ προκειμένου νὰ στήσουν παντοῦ παγίδες. Κάθε μορφῆς ἀνωμαλία ἔχει μετονομαστῆ σήμερα σὲ σεξουαλικὴ διαφορετικότητα ἢ προτίμηση, καὶ ὅσοι τὶς προωθοῦν ἰσχυρίζονται πὼς ὄχι μόνο δὲν πρέπει νὰ τὶς ἀποφεύγει κανεὶς, ἀλλὰ ἀντιθέτως θὰ πρέπει νὰ τὶς δοκιμάζει. Πορνογραφία, παιδικὴ πορνογραφία, παιδεραστία, βρεφικὴ πορνογραφία, ὁμοφυλοφιλία ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ζωοφιλία κ.λπ., εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς κατηγορίες ποὺ προωθοῦν οἱ ἔταιρεῖες αὐτὲς προκειμένου νὰ ἀποκτήσουν πελάτες. Εἶναι προφανὲς ὅτι πολλὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς δραστηριότητες εἶναι παράνομες στὶς πλεονεχῆ χώρες, ὅμως ἡ ἀδυναμία ἐντοπισμοῦ τῶν ὑπολογιστῶν ποὺ φιλοξενοῦν τὸ περιεχόμενο αὐτὸ ὀδηγεῖ στὸν κατακλυσμὸ τοῦ διαδικτύου μὲ τέτοιο περιεχόμενο. Τὰ ἔσοδα εἴτε ἀπὸ συνδρομὲς εἴτε ἀπὸ διαφημίσεις σὲ τέτοιες ἱστοσελίδες ὑπολογίζονται σήμερα σὲ τρισεκατομμύρια δολάρια. Ἡ διάδοση κακόβουλων προγραμμάτων μέσα ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἱστοσελίδες σὲ μία προσπάθεια νὰ ἐγκλωβίσουν τοὺς ἐπισκέπτες τους σὲ συνεχεῖς ἐπανεισκέψεις εἶναι σχεδὸν σὲ ὅλες ἐπιβεβλημένη. Μερικὰ μόνο ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργοῦνται περιλαμβάνουν:

- Βομβαρδισμὸ μὲ ἀναδυόμενα πορνογραφικὰ διαφημιστικά,
- ἀνάδυση νέων διαφημιστικῶν σελίδων μόλις ὁ χρήστη πάει νὰ κλείσει μία τέτοια σελίδα,
- ἀλλαγὴ τῆς ἀρχικῆς σελίδας τοῦ χρήστη μὲ τὴ διαφημιζόμενη πορνογραφικὴ σελίδα,
- προσπάθεια ἐπαναφορᾶς τῆς ἀρχικῆς σελίδας ἀπὸ τὸν χρήστη δὲν πετυχαίνει ἀφοῦ κακόβουλο πρόγραμμα τὴν ἐπαναφέρει στὴν πορνογραφικὴ,
- ἀντικατάσταση τῶν προσαρμογῶν τοῦ χρήστη, ὅσον ἀφορᾶ ταπετσαρία ἢ προφύλαξη ὀθόνης μὲ ἀνάλογα πορνογραφικὰ θέματα,
- ἐπαναδρομολόγηση ἱστοσελίδων, ὥστε ἄλλη σελίδα νὰ ζητᾶ ὁ χρήστη καὶ ἄλλη νὰ τοῦ παρουσιάζεται,

- διακοπή τῆς σύνδεσης με τὸ διαδίκτυο καὶ ἔναρξη σύνδεσης μέσω τοῦ πορνογραφικοῦ ἐξυπηρετητῆ, ὁ ὁποῖος ὅμως χρεώνει τὸν τηλεφωνικὸ λογαριασμὸ τοῦ χρήστη με ὑπέρογκα ποσά.

Ἄλλες μέθοδοι ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ παραπλάνηση χρηστών καὶ παραπομπή τους χωρὶς νὰ τὸ ζητήσουν σὲ σελίδες πορνογραφικοῦ περιεχομένου εἶναι:

- Ἀποστολὴ ἠλεκτρονικῶν μηνυμάτων με περιεχόμενο ποὺ προκαλεῖ, χρησιμοποιῶντας μάλιστα ὅλες τὶς μορφές πρόκλησης. Μηνύματα με εἰκόνες, ὑπερσυνδέσμους γιὰ παρακολούθηση βίντεο, ἀλλὰ καὶ προκλητικὰ γραπτὰ μηνύματα. Πολλές φορές ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἀποστολέας εἶναι ἓνα ἀπλὸ κορίτσι ποὺ νιώθει μοναξιά καὶ ζητᾷ λίγη παρέα, ἐνῶ σὲ πιὸ προχωρημένα μηνύματα καλοῦν τὸν χρήστη νὰ τὶς παρακολουθήσει ζωντανὰ σὲ διάφορες πορνογραφικοῦ περιεχομένου σκηνές μέσω webcam.

- Εἰσαγωγὴ κειμένων, φωτογραφιῶν καὶ βίντεο με παραπλανητικὲς λέξεις κλειδιά, ὥστε οἱ μηχανές ἀναζήτησης ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ χρήστες νὰ περιλαμβάνουν στὰ ἀποτελέσματα ἀναζήτησης (καὶ μάλιστα στὶς πρῶτες θέσεις) τὶς ἰστοσελίδες τους. Ἀπὸ στατιστικὲς γνωρίζουν τὶς λέξεις κλειδιά ποὺ χρησιμοποιοῦν συχνότερα οἱ χρήστες καὶ ἔτσι τὸ ἔργο τους εἶναι πολὺ εὔκολο. Ἰδιαίτερα ὅταν ἀναζητᾷ ὁ χρήστης εἰκόνες ἢ βίντεο οἱ εὐκαιρίες ποὺ δημιουργοῦνται εἶναι τεράστιες.

- Διαφημιστικὲς πορνογραφικὲς φωτογραφίες ἢ βίντεο μετονομάζονται σὲ ἀρχεῖα με μεγάλη ζήτηση σὲ δίκτυα ἀνταλλαγῆς ἀρχείων. Με τὸν τρόπο αὐτὸ ἐνῶ π.χ. κάποιος ψάχνει καὶ βρίσκει ἓνα δημοφιλὲς τραγούδι ἢ βιντεοκλίπ κάποιου ἐπιτυχημένου τραγουδιστῆ, ὅταν τὸ κατεβάσει μέσω τοῦ διαδικτύου στὸν ὑπολογιστῆ του καὶ πάει νὰ τὸ ἀκούσει, ἀντὶ αὐτοῦ ποὺ περιμένει, ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ με ἓνα πορνογραφικὸ περιεχόμενο ποὺ τὸν παρακινεῖ νὰ ἐπισκεφτεῖ πορνογραφικὲς ἰστοσελίδες γιὰ παρόμοιο περιεχόμενο.

- Παρόμοια τακτικὴ ἀκολουθεῖται καὶ στὴν περίπτωση παράνομης ἀνταλλαγῆς προγραμμάτων ὑπολογιστῆ καὶ μάλιστα πολὺ συχνὰ παιχνιδιῶν (γιὰ τὰ ὁποῖα συνήθως ἐνδιαφέρονται οἱ νέοι). Ἐνῶ ὁ νέος περιμένει π.χ. ὅτι θὰ κατεβάσει ἓνα παιχνίδι ὅταν ἀρχίζει νὰ τὸ ἐκτελεῖ

εἴτε ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἐξαπατήθηκε μιὰ καὶ ἀντὶ τοῦ παιχνιδιοῦ ἀρχίζει νὰ παρακολουθεῖ μία πορνοταϊνία εἴτε ὅτι μαζί μὲ τὸ πρόγραμμα ἐγκαθίστανται ἓνα σωρὸ ἄλλα κακόβουλα προγράμματα στὸν ὑπολογιστὴ του.

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ἡ πορνογραφία καὶ ἡ σεξουαλικὴ παρενόχληση βρίσκει σήμερα καθημερινὴ ἐφαρμογὴ καὶ μάλιστα ἀνάμεσα στοὺς νέους εἶναι στὶς ὁμάδες συζήτησης ἢ ἀνταλλαγῆς γραπτῶν μηνυμάτων καθὼς καὶ στὰ συστήματα κοινωνικῆς δικτύωσης, ὅπου συνήθως οἱ νέοι ποὺ εἶναι συνδεδεμένοι στὸ διαδίκτυο, ἀφιερώνουν τὸν περισσότερο χρόνο τους. Ἡ ἀπόκρυψη ταυτότητας (ἡλικία, φύλο, ὄνομα κ.λπ.), ὁδηγεῖ τοὺς νέους σὲ συμπεριφορὲς πολὺ ἐπικίνδυνες. Ἡ χρῆση γλώσσας μὲ βωμολοχίες, ἡ γραφὴ μὲ λατινικοὺς χαρακτήρες ποὺ ὁδηγεῖ σὲ ἄντιση τῆς ἀνορθογραφίας, ἡ ἀνταλλαγὴ παραπλανητικῶν φωτογραφιῶν, ἢ ἡ ἀποστολὴ φωτογραφιῶν πορνοστᾶρ ἀντὶ τῶν δικῶν τους γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσουν κ.λπ. ἀποτελοῦν καθημερινὲς πρακτικὲς. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μεγαλύτεροι καὶ ἔμπειροι σεξουαλικά χρῆστες παραπλανοῦν ἐντυπωσιάζοντας μικρὰ παιδιά, κλείνουν ραντεβού μαζί τους, καὶ ἀναλαμβάνουν σιγὰ σιγὰ τὸν ἔλεγχό τους, ὑποσχόμενοι, οἰκονομικὴ, συναισθηματικὴ ἢ ἄλλη ἀνταμοιβή. Αὐτὸ ὁδηγεῖ ξεκινῶντας ἀπὸ πολὺ ἀπλὰ ραντεβού σὲ ἐγκλήματα ποὺ περιλαμβάνουν ἐκμετάλλευση γυναικῶν, δουλεμπορία, σεξουαλικὴ παρενόχληση, πορνογραφία, συμμετοχὴ σὲ πορνοταϊνίες, παιδεραστία, παιδικὴ πορνογραφία, ἐμπόριο ἀνθρωπίνων ὀργάνων κ.λπ.

Βία

Μία ἄλλη μορφὴ τρομοκρατίας ποὺ ἀνθίζει τελευταῖα μέσα στὸ διαδίκτυο εἶναι ἡ προβολὴ φωτογραφιῶν ἢ ταινιῶν ποὺ ἔχουν θέμα βίαιες σκηνές. Ἡ ἐπιτυχία ποὺ ἔχει ἡ προβολὴ τέτοιων θεμάτων, ὅπως ἄλλωστε τὸ βλέπουμε καὶ στὰ σημερινὰ δελτία εἰδήσεων, ὁδηγεῖ πολλὰς φορὲς στὴν παραποίηση περιεχομένου ἢ σκηνοθεσία βίαιων πράξεων, βιασμῶν, κακοποίησης ἀνθρώπων ἢ ζώων μὲ μοναδικὸ σκοπὸ τὴν προβολὴ στὸ διαδίκτυο. Ἡ εὐκολία ποὺ παρέχουν τὰ σύγχρονα τηλέφωνα γιὰ φωτογράφιση καὶ βιντεογράφηση βοηθᾷ ἀκόμα καὶ μικροὺς μαθητὲς νὰ παραποιοῦν φωτογραφίες καθηγητῶν τους καὶ νὰ

τούς ἐμφανίζουν π.χ. γυμνοὺς ἢ μὲ παραποιημένα χαρακτηριστικὰ στὸ διαδίκτυο. Ἀκόμα χειρότερα, μαθητὲς σκηνοθετοῦν κακοποίηση συμμαθητῶν τους ἢ βιασμοὺς συμμαθητριῶν τους προκειμένου νὰ τὰ δημοσιεύσουν στὸ διαδίκτυο. Σκυλιὰ καὶ γατιὰ ὑποφέρουν πολλὰς φορές μέχρι θανάτου στὰ χέρια νεαρῶν ποὺ ἀπλὰ θέλουν νὰ βιντεογραφήσουν καὶ νὰ δημοσιεύσουν τὴν ἀποτρόπαια αὐτὴ πράξη. Σὲ κάποιες χῶρες τοῦ ἐξωτερικοῦ μάλιστα τοποθετήθηκαν φρουροὶ ποὺ ἀπαγορεύουν τὴν εἴσοδο στὰ ἀποχωρητήρια μὲ κινητὸ τηλέφωνο μιὰ καὶ βρέθηκαν δημοσιευμένες σκηνές στὸ διαδίκτυο ποὺ τραβήχτηκαν χωρὶς τὴν ἔγκριση βέβαια, προσώπων ποὺ ἀπλῶς πῆγαν γιὰ τὴ φυσικὴ τους ἀνάγκη, παραβιάζοντας ἔτσι κάθε ἀρχὴ προστασίας προσωπικῶν δεδομένων.

Μὲ τὴ χρήση τῆς σημερινῆς τεχνολογίας ποὺ οὐσιαστικὰ ἀπαιτεῖ μόνο ἓναν ἀπλὸ ὑπολογιστὴ μπορεῖ ὁ κάθε μαθητὴς νὰ μετατραπεῖ σὲ παραγωγὸ ὑλικοῦ διαδόμου συμμαθητῶν ἢ καθηγητῶν του στὸ διαδίκτυο. Μέχρι καὶ πολιτικὰ ἐπεισόδια δημιουργήθηκαν ἀπὸ νεαροὺς ποὺ μὲ σκηνοθετημένα βίντεο διαπομπεύουν ἐθνικοὺς ἥρωες ἄλλων χωρῶν. Ὁ ἐθνάρχης Μακάριος διαπομπεύεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὁ Κεμάλ Ἄτατοῦρκ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ἐνῶ τεράστιο πολιτικὸ ζήτημα δημιουργήθηκε μὲ εἰκόνες ἢ βίντεο ποὺ κυκλοφόρησαν καὶ γελοιοποιῶσαν τὸν προφήτη τῶν μουσουλμάνων Μωάμεθ.

Ἐμπόριο ἀνθρωπίνων ὀργάνων

Ἡ ἀναζήτηση μέσα ἀπὸ τὸ διαδίκτυο, ἀνθρώπων ποὺ μποροῦν νὰ ἀναλάβουν τὴ δολοφονία κάποιου, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργάνωση ὅποιασδήποτε μορφῆς τρομοκρατικῆς ἐνέργειας βρίσκει στὸ διαδίκτυο πρόσφορο ἔδαφος λόγῳ τῆς ἀνωνυμίας ποὺ προσφέρει, ἀλλὰ καὶ τῆς δυνατότητας ἐπικοινωνίας μὲ ὅποιοδήποτε ἄτομο σὲ ὅποιοδήποτε σημεῖο τοῦ πλανῆτη, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ἐντοπιστεῖ. Ἡ ἐμπορία ἀνθρωπίνων ὀργάνων ἀποτελεῖ ἐπιχείρηση ποὺ πολλὰς φορές ὀδηγεῖ σὲ δολοφονίες προκειμένου νὰ βρεθοῦν ἀνθρώπινα ὄργανα τὰ ὅποια θὰ πωληθοῦν πανάκριβα. Ἡ διαδικασία περιλαμβάνει πρῶτα ἐντοπισμὸ ἀγοραστῶν, ἀκολουθεῖ ἔρευνα γιὰ ἐντοπισμὸ τοῦ θύματος μέσῳ τοῦ διαδικτύου, τὸ θῦμα παγιδεύεται μὲ κάποιο τρόπο καὶ εἴτε δολοφονεῖται εἴτε ὑφίστα-

ται παρά τη θέλησή του αφαίρεση συγκεκριμένου ὀργάνου. Σὲ χῶρες ποὺ ἐπικρατεῖ οἰκονομικὴ ἐξαθλίωση, μποροῦν νὰ ἐντοπισθοῦν ἄτομα τὰ ὁποῖα εἴτε δὲν θὰ τὰ ἀναζητήσει κανεὶς ἂν ἐξαφανιστοῦν, εἴτε δέχονται μὲ πολὺ λιγότερα χρήματα νὰ προβοῦν σὲ παραχώρηση συγκεκριμένων ὀργάνων τους.

Τζόγος

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἀπέβλεπε στὸ εὐκόλο κέρδος παίζοντας τὰ λεγόμενα τυχερὰ παιχνίδια καὶ ὅπως εἶναι φυσικὸ δὲν θὰ μποροῦσε αὐτὸ τὸ πάθος του, νὰ μὴν βροῦν τρόπο οἱ ἐπιτήδειοι γιὰ νὰ τὸ ἐκμεταλλεθοῦν καὶ μέσα ἀπὸ τὸ διαδίκτυο. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ὅτι πάντοτε ὑπῆρχαν τὰ νόμιμα καὶ τὰ παράνομα τυχερὰ παιχνίδια. Ἡ ἐφαρμογὴ τους στὸ διαδίκτυο περιλαμβάνει καζίνο, στοιχήματα, τυχερὰ παιχνίδια, ἄλλα παιχνίδια ποὺ ὑπόσχονται χρηματικὰ ἢ ἄλλα βραβεῖα. Πολλὲς φορές δίνονται δωρεὰν ἠλεκτρονικὰ κουπόνια γιὰ νὰ παρασύρουν, ὥστε νὰ ξεκινήσει κανεὶς νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὸ σχετικὸ θέμα, ξέροντας ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀχόρταγος καὶ εὐκόλα παρασύρεται ἀπὸ τὴν πιθανότητα νὰ ἔχει μεγάλο καὶ εὐκόλο κέρδος.

Εἰκονικὲς ἢ ψεύτικες ἀγορὲς

Στὰ ἀρχικὰ στάδια τοῦ διαδικτύου ἡ χρῆση του γιὰ ἐμπορικὸς σκοποὺς ἀπαγορευόταν αὐστηρά. Τὰ τελευταῖα χρόνια αὐτὸ ἔχει ἀλλάξει καὶ τόσο ἡ προώθηση προϊόντων μὲ παρουσιάσεις καὶ διαφημίσεις, ὅσο καὶ ἡ ὑποστήριξη προϊόντων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπευθείας πώληση μὲσῶ τοῦ διαδικτύου αὐξήθηκε δραματικά. Ἔτσι δημιουργήθηκαν τεράστιες ἐταιρεῖες, μὲ κύκλους ἐργασίας ποὺ ξεπερνοῦν τὰ πολλὰ δισεκατομμύρια δολάρια καὶ ποὺ διαθέτουν μόνον ἠλεκτρονικὰ καταστήματα πώλησης. Ἴσως ἡ πρώτη μεγάλη τέτοια ἐταιρεία εἶναι ἡ Amazon, ποὺ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν ἐλληνικῆς καταγωγῆς κ. Jeff Bezos. Ξεκίνησε μὲ πωλήσεις βιβλίων σὲ παγκόσμια κλίμακα μὲσῶ τοῦ διαδικτύου καὶ σήμερα ἀποτελεῖ τὴ μεγαλύτερη καὶ πιὸ ἀξιόπιστη ἐταιρεία πώλησης λιανικοῦ ἐμπορίου στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες ἀλλὰ καὶ στὴν Εὐρώπη.

Τὸ παράδειγμα βέβαια ἀξιόπιστων ἐταιρειῶν εἶναι φυσικὸ νὰ προσπαθήσουν νὰ μιμηθοῦν καὶ πολλοὶ ἀπατεῶνες. Ἡ εὐκολία καὶ τὸ χαμηλὸ κόστος συντήρησης μίας ἰστοσελίδας στὸ διαδίκτυο ὥθησε

πολλούς να διαφημίζουν επώνυμα και ακριβὰ προϊόντα και να πουλοῦν προϊόντα ἀπομίμησης (μαϊμού), ὅπως κοσμήματα, ἀρώματα, ρολόγια, ἠλεκτρονικά, ὅλα πολὺ μικρότερης βέβαια ἀξίας. Ἄλλοι πάλι παρουσιάζουν μὲ ἐντυπωσιακὲς φωτογραφίες τὸ προϊόν τους καὶ τὶς δυνατότητές του, ὅταν ὁμως πάρουν τὰ χρήματα ἀπὸ πολλοὺς ἀνυποψίαστους χρήστες, ἐξαφανίζονται χωρὶς νὰ ἀφήνουν καθόλου ἴχνη. Ἡ πώληση προϊόντων ποὺ ἀποτελοῦν ἀποτέλεσμα κλοπῆς μέσα ἀπὸ τέτοιες σελίδες εἶναι ἐπίσης πολὺ συχνή.

Μία ἄλλη μορφή ἀπάτης ποὺ τελευταῖα ἐξαπλώνεται εἶναι ἡ πώληση μεταχειρισμένων ἢ καινούργιων προϊόντων μέσα ἀπὸ δημοπρασίες. Ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι ἐὰν τέτοιες δημοπρασίες δὲν γίνονται μέσῳ ἐπίσημων καὶ νομικὰ κατοχυρωμένων ὀργανισμῶν ἢ δυνατότητα ἐξαπάτησης εἶναι πολὺ εὐκόλη καὶ πολὺ πιθανή. Προϊόντα σὲ κακὴ κατάσταση, ποὺ δὲν λειτουργοῦν ἢ ποὺ ἔχουν προβλήματα, ἀνταλλάσσονται μεταξὺ τῶν χρηστῶν τοῦ διαδικτύου χωρὶς κανένα ἔλεγχο. Ἀκόμα καὶ ἂν δίνεται ἡ δυνατότητα ἐπιστροφῆς, αὐτὸ πολλές φορές, ἰδιαίτερα γιὰ μικροαγορὲς εἶναι ἀσύμφορο λόγῳ τῶν μεταφορικῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸ λογισμικὸ ὑπολογιστῶν παρουσιάζονται τελευταῖα ἐταιρεῖες ποὺ μέσῳ τοῦ διαδικτύου διατείνονται ὅτι μποροῦν νὰ σᾶς προμηθεύσουν μὲ κάθε μορφῆς ἀθθεντικὸ λογισμικὸ σὲ πολὺ χαμηλότερες τιμὲς ἀπὸ αὐτὲς τῆς ἀγορᾶς. Δικαιολογοῦν μάλιστα τὴ διαφορὰ τῆς τιμῆς μὲ τὸ ὅτι δὲν ἔχουν ἔξοδα ἀποστολῆς, ὅλα εἶναι αὐτοματοποιημένα, καὶ ἀγοράζουν πολὺ φθηνὰ τὸ λογισμικὸ ἀπὸ τοὺς παραγωγούς του μιὰ καὶ δὲν συμπεριλαμβάνονται ἐγχειρίδια καὶ φυσικὰ ἀντίγραφα. Ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ σᾶς προμηθεύουν μὲ μὴ ἐλεγμένο καὶ ὄχι ἀθθεντικὸ λογισμικὸ ποὺ πιθανὸν νὰ ἔχει καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα κακόβουλα προγράμματα ἐνσωματωμένα.

Ἀναφερθήκαμε ἤδη προηγουμένως καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες παράνομες δραστηριότητες πωλήσεων ποὺ ἐκμεταλλεύονται τὸ διαδίκτυο. Πωλήσεις ὄπλων σὲ τρομοκράτες, ναρκωτικά, ἐμπόριο γυναικῶν, βρεφῶν, μπορεῖ νὰ κρύβονται καλὰ καμουφλαρισμένες πίσω ἀπὸ φαινομενικὰ ἀθῶες σελίδες πωλήσεων.

Πειρατεία

Ἡ κλασικὴ πειρατεία εἶναι ἡ διὰ τῆς βίας κλοπὴ ὀλόκληρων πλοί-

ων με τὸ περιεχόμενό τους (ἔμψυχο καὶ ἄψυχο). Στὴ σημερινὴ ἐποχὴ βέβαια ὅταν μιλοῦμε γιὰ πειρατεία ἐννοοῦμε τὴν κλοπὴ πνευματικῆς ιδιοκτησίας ποὺ ξεκίνησε πρῶτα με τὴ μουσικὴ (τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀγοράζαμε ἀκόμη κασέττες). Βέβαια σήμερα ἡ πειρατεία ἐπικεντρώνεται στὸ ἠλεκτρονικὸ περιεχόμενο. Μουσικὴ, ταινίες καὶ λογισμικὰ προγράμματα φυλάσσονται πλέον ἠλεκτρονικὰ καὶ μποροῦν νὰ μεταφερθοῦν σὲ ὁποιοδήποτε σημεῖο τοῦ κόσμου χωρὶς κανένα σχεδὸν κόστος, μέσῳ τοῦ φθηνοῦ καὶ γρήγορου διαδικτύου.

Ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ πειρατεία εἶναι παράνομη, ἄρα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει κανένας ἔλεγχος τοῦ περιεχομένου. Ἡ διακίνηση τοῦ ὑλικοῦ γίνεται μέσῳ ἐνὸς δικτύου παρανόμων ἐξυπηρετητῶν καθὼς καὶ μεταξὺ ἀπλῶν χρηστῶν ποὺ μέσῳ εἰδικῶν προγραμμάτων μοιράζονται με τὴν παγκόσμια κοινότητα τὸ ποικίλο περιεχόμενο ποὺ ἔχουν στὸν ὑπολογιστὴ τους. Προκειμένου οἱ χρῆστες νὰ ἔχουν μεγαλύτερες ταχύτητες μεταφορᾶς, τὰ εἰδικὰ αὐτὰ προγράμματα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξυπηρετητὲς ἀπαιτοῦν ἀπὸ τοὺς χρῆστες νὰ παίρνουν με ταχύτητες ἀνάλογες με αὐτὲς ποὺ δίνουν. Γιὰ νὰ πάρεις λοιπὸν πρέπει νὰ δώσεις. Γιὰ νὰ δώσεις τώρα πρέπει νὰ ἔχεις κάτι ποὺ τὸ θέλουν καὶ τὸ ζητοῦν πολλοί. Αὐτὸ ὀδηγεῖ πολλοὺς χρῆστες νὰ ἐντοπίζουν τὰ τραγούδια ποὺ ἔχουν μεγάλη ἐπιτυχία, τὰ προγράμματα λογισμικοῦ ἢ παιχνίδια ποὺ εἶναι πολὺ δημοφιλῆ καὶ στὴν τελευταία τους ἐκδόση, καθὼς καὶ ταινίες ποὺ κάνουν πολὺ μεγάλες ἐπιτυχίες καὶ ποὺ εἶναι λίγοι αὐτοὶ ποὺ τὰ διαθέτουν. Ἐπειδὴ λοιπὸν οὔτε αὐτοὶ τὰ διαθέτουν, μετονομάζουν παλιότερα ἀρχεῖα τους καὶ τοὺς δίνουν τὰ ὀνόματα αὐτὰ ποὺ ἔχουν μεγάλη ζήτηση. Με αὐτὸ τὸν τρόπο οἱ ἄλλοι χρῆστες παραπλανοῦνται καὶ ἀρχίζουν νὰ τὰ κατεβάζουν ἀπὸ τὸν χρήστη αὐτὸ δίνοντάς του καὶ αὐτοῦ δικαίωμα νὰ κατεβάζει πολὺ γρηγορότερα. Ὅταν τελειώσουν τὸ κατέβασμα καταλαβαίνουν ὅτι ἀντὶ ἐκεῖνο ποὺ ἔψαχναν, κατέβασαν ἓνα ἠλεκτρονικὸ σκουπίδι. Ἡ συνέχεια πολλὲς φορὲς ὅμως εἶναι ἀκόμα χειρότερη, διότι καὶ αὐτοὶ δὲν τὸ διαγράφουν ἀπὸ τὸν ὑπολογιστὴ τους. Τὸ ἀφήνουν ὥστε κάποιοι ἄλλοι νὰ τὴν πάθουν καὶ νὰ ἔχουν καὶ ἐκεῖνοι τὸ πλεονέκτημα τῆς ταχύτητας. Με τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ πρόβλημα μεγαλώνει συνεχῶς.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ πρόβλημα ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τῆς πειρατείας δημιουργεῖται ἀπὸ τοὺς χρῆστες, ἓνα σωρὸ ἄλλοι ἐπιτήδειοι ποὺ θέ-

λουν να προωθήσουν τὰ δικά τους διαφορετικὰ συμφέροντα χρησιμοποιοῦν τὴν ἴδια ἀκριβῶς μέθοδο γιὰ νὰ παγιδέψουν τοὺς χρήστες. Ἐτσι διαφημιστικὰ καὶ ταινίες πορνό, μετονομάζονται στὸ πιὸ σπάνιο βιντεοκλίπ, τοῦ πιὸ ξακουστοῦ τραγουδιστῆ ἢ τραγουδίστριας. Σὰν ἀποτέλεσμα, χιλιάδες νέοι τὸ μεταφέρουν στὸν ὑπολογιστὴ τους, γιὰ νὰ καταλάβουν πὼς τὴν ἔπαθαν καὶ νὰ κινδυνεύουν ἐπίσης νὰ παρασυρθοῦν στὰ πλοκάμια αὐτῶν ποὺ τοὺς παγίδεψαν. Ἐπίσης ἓνα σωρὸ κακόβουλα προγράμματα μποροῦν νὰ ἐνσωματωθοῦν στὸ περιεχόμενο αὐτὸ καὶ ἔτσι μὲ ὅλους τοὺς τρόπους ποὺ προαναφέραμε νὰ ξαπλώνονται καὶ σιγὰ σιγὰ νὰ καταλαμβάνουν τὸν ὑπολογιστὴ. Δὲν εἶναι τυχαῖο, τὸ ὅτι στοὺς περισσότερους ὑπολογιστὲς ποὺ γίνονται παράνομες ἀνταλλαγές ἠλεκτρονικοῦ περιεχομένου, συνήθως λαθροβιοῦν καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλα κακόβουλα προγράμματα κάθε μορφῆς, συνήθως χωρὶς κἂν νὰ τὸ ὑποψιάζεται ὁ χρήστης.

Ναρκωτικά

Ἡ ἀγορὰ ναρκωτικῶν μέσα ἀπὸ τὸ διαδίκτυο καὶ ἡ ἀποστολὴ τους μέσῳ ταχυδρομείου αὐξάνεται ἀλματωδῶς λόγω τῆς ἀνωνυμίας ποὺ προσφέρει. Ὁ ἐντοπισμὸς ὑποψηφίων ἀγοραστῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ διαφήμιση ὀρισμένων προϊόντων ποὺ σιγὰ σιγὰ εἰσάγουν ὑποψήφια θύματα στὴ χρήση, καὶ στὴν προμήθεια ναρκωτικῶν μποροῦν εὐκόλα νὰ γίνουν μέσα ἀπὸ ὀμάδες συζήτησης καὶ ἀνταλλαγῆς ἄμεσων γραπτῶν μηνυμάτων.

Ἐθισμὸς

Μία ἐντελῶς διαφορετικὴ μορφή παγίδευσης ποὺ ἀπλώνει διαρκῶς τὸ πέπλο τῆς στίς μέρες μας διὰ τῆς ἠλεκτρονικῆς κοινωνίας τοῦ διαδικτύου εἶναι μέσῳ τῶν διαφόρων μορφῶν σταδιακῆς ἐκμετάλλευσης τῆς ἑλξῆς τοῦ χρήστη πρὸς ἓνα θέμα ὥστε τελικὰ νὰ προκαλεῖται ἐθισμὸς. Μερικοὶ τομεῖς στοὺς ὁποίους συνήθως ἐλλοχεύει ὁ κίνδυνος ἐθισμοῦ εἶναι:

(συνεχίζεται)

